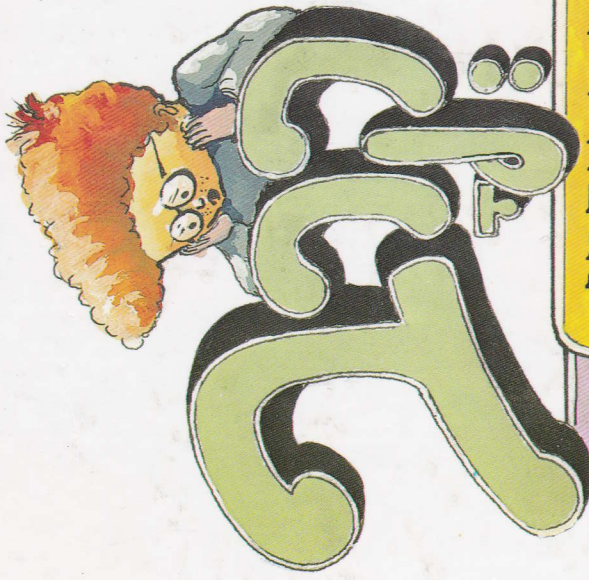

74.538

דויד גרוסמן

דויד גרוסמן

דויד קרב

ציר: אבנר אברהמי

למחצית און היום 4 בפטאל

ביקורת אבקרמג -

ק"פ לרומן

5/2/2015

מתחת למטה

היינו שלשה: רמי, שהיה הכי חזק בבתה; אמנון, שהיה
אמיץ כמו טיס יפני וידע להזיז את האזנים; ואני.
לא. לא טוב.

היינו שבעה. שבעה נערים עשויים ללא חת. בלשים
מבריקים, חדי עין. גם בלב היה אתנו, כמוכן (איך אפשר
אחרת?); בלב גדול ונבון, שבשעת הצורך יודע לירות
באקדח ולשקר בלי להסמיק. יחד אתו היינו בלתי מנצחים,
בלתי...
לא.

לא הינו שלשה ולא שבעה, ועל בלב אין מה לדבר. הייתי
לבדי. רק אני. אולי — לו היה שם עוד מישהו — הייתי
מרגיש בטוח יותר שם, מתחת למטה בבית-האבות
שבשכונת בית-הפרם, בששכבתי והמתנתי לבריון הנורא
של בית-הספר לרפואה מהידלברג שבגרמניה. אולי — לו
היה שם עוד מישהו. אני לא מבקש הרבה, רק מישהו
שיודע מה עושים במצבים מסכנים, שיש לו גם נסיון בלשי,
ורצוי שיהיה לו גם אקדח; ואולי זכוכית מגדלת, כדי
לגלות אחר-כך טביעות אצבעות על הגופה — — —

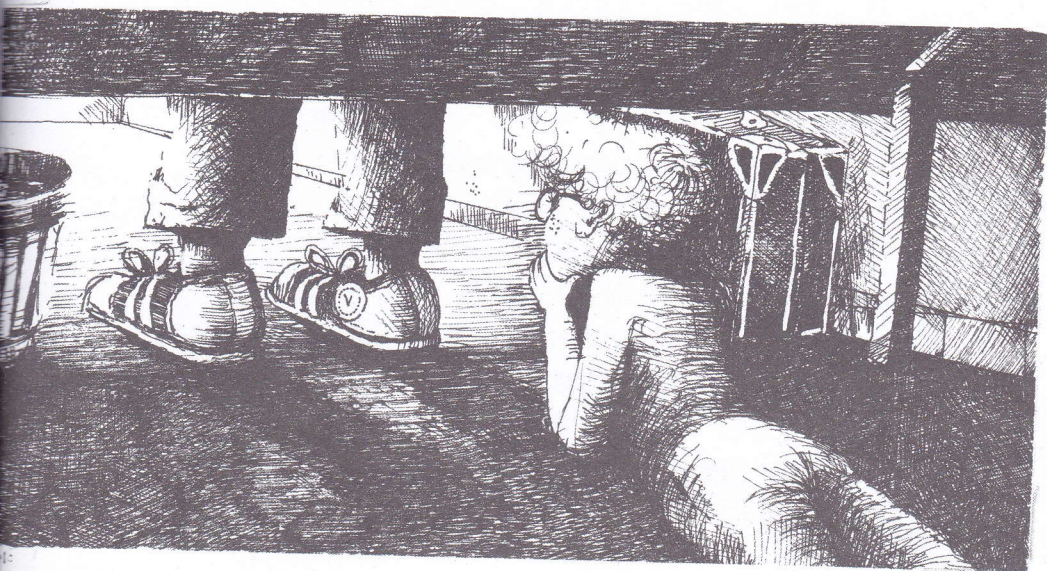
אבל מבינו שחששתי מאד שהגופה תהיה שלי, ומבינו
שאני קשור אליה בקשר רגשי חזק, לא הרשיתי לעצמי
להמשיך ולחשב מחשבות עצובות באלה, אלא מקדתי את
עיני בפס האור שהסתגן מתחת לדלת.

פי, בזכור, שכבתי מתחת למטה. חוץ מחלקה התחתון של
הדלת יכלתי לראות גם את השטיח הצבעוני ואת המזנדה
האפרה, הקשורה בשתי חגורות בד, ואת הרגלים

הדקיקות של מר רוזנטל, הנתונות בנעלי ההתעמלות
הנצחיות שלו.

אבל במוכן שאסביר את עצמי. הרי אי אפשר להתחיל
ספור מתחת למטה. זה לא מכבד, וגם יש שם אבק.

הייתי בן שתיים-עשרה, כשארעו הדברים ההם. היום אני
בן עשרים ושמונה, נעדין אני זוכר את דפיקות הלב שלי,
כששמעתי את צעדי המתקרבים של הבריון מבית-הספר
לרפואה בהידלברג. כבר אמרתי שהייתי לבדי, כלומר –
מתחת למטה. על המטה ישב מר רוזנטל – היגריק
רוזנטל, בן שבועים, קטן קומה ובעל רעמת שער לבנה;
אבל מתחת למטה הייתי בודד מאד. ואני זוכר, שברגעי
הברידות והצפיה ההם הספקתי לחשב, שאולי אמא שלי
צודקת; שאולי לא טוב שאין לי חברים ושאיני תמיד לבדי,
או עם כל מיני חברים מוזרים כמו רוזנטל. ההורים שלי
היו קצת מדאגים מכך, שאינני הולך לצופים ולא לתנועה,
וכמעט אף פעם אינני משתתף בערבי-בתה. אני הייתי

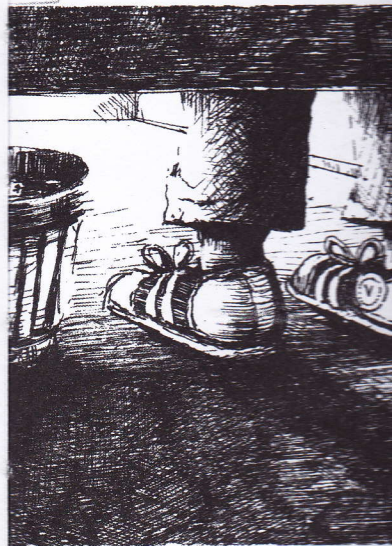

מדאג רק מן הדאגה שלהם, פי עם עצמי הסתדרתי די טוב.
גם החברה בפתה כבר הפסיקו לדחק בי לבוא ולקחת
חלק בכל מעשיהם — אולי מפני שזה נמאס עליהם, ואולי
מפני שלא חשוב היה להם אם אבוא או לא.

עם זה, באמור, ידעתי להסתדר; אבל בשאבא שלי היה
נכנס בערב לחדר, יושב לידי על המטה, מתבונן בי ולא
אומר כלום — היה לי קשה; אפילו יותר קשה מן המריבות
הקולניות עם אמא, שהיתה צועקת עלי ואמרת שאני
מתנהג לפעמים כמו זקן — ולא כמו נער בן שתיים-עשרה.
אבל אמא שלי לא הפירה את מר רוזנטל. אמנם, בתעודת
הזהות שלו היה כתוב שנולד בשנת 1896, אך הוא היה
נמרץ וערני כמו בן עשרים, וטען שרק בגיל שבעים
מתחילים החיים האמתיים.

את רוזנטל הכרתי בתחלת שנת הלימודים. המחנכת שלנו
חלקה אותנו ל"קבוצות התנדבות", ובין הפעילויות
שהציעה היתה גם אפשרות ליצר קשר של עזרה וידידות
עם קשיש.

בשאמא שלי שמעה, שמכל שפע האפשרויות להתנדבות
ולעזרה בחרתי דוקא "לאמץ" קשיש ולארוח לו לחברה
פעמים בשבוע, היא אמרה רק: "ומה?". ואתם, שעדין
אינכם מכירים אותה, צריכים להבין שזה בעצם קצור של
המשפט הבא: "ומה חשבתם? במקום שימצא לו חברים
בני גילו, במקום שישחק בדורגל ויעשה ספורט, במקום
שיעזב קצת את הספרים שלו ואת הארנב המעצבן שלו,
במקום כל זה הוא הולך ומוצא לו חבר בן שבעים; ואני
בטוחה שזה רק בשביל להרגיז אותי". זהו הפרוש המלא,
ללא קצורים והשמטות של ה"ומה?" של אמא שלי; ותודו,
שהרבה יותר חסכוני לומר "ומה?" במקום כל הנאום הזה.
אבל דבר לא עזר לה, ואני הצטרפתי לקבוצה של עוד
שלשה ילדים שיצאו למושב הזקנים, שקוראים לו גם
"בית-אבות", והנמצא בשכונת בית-הפרם שבירושלים.
אני רוצה לומר משהו.

לות
חיל
אני
שלי
ספר
—
רדף
נה;
דגעי
שלי
בדי,
שלי
צה,
ייתי

אני יודע, שיש ילדים שאינם אוהבים זקנים; שאומרים
שלזקנים יש לפעמים ריחות לא נעימים או שהפנים שלהם
מלאים קמטים או שהם סתם מעצבנים, מפני שהם אטיים
מאד. ועל זה אמר רק דבר אחד: יש באלה זקנים מזנחים,
אבל זה רק מפני שהזניחו אותם. מישהו אינו מטפל בהם
ואינו אוהב אותם. וזה פשוט מאד, כמו כלל יסודי
בדקדוק: אם אתה עוזב מישהו — הוא עוזב. וזהו. את
הדברים האלה לא המצאתי בעצמי. שמעתי אותם פעמים
רבות מן הזקנים שבבית-האבות, באשר ישבתי ושותחתי
אתם, בעת שחפיתי לרוזנטל. לרבים מהם היו משפחות
וידידים וחסדים לעבודה, אבל מרגע שנכנסו לבית-
האבות, באלו נשכחו מלב כל. היו שם זקנים, שאפלו
הילדים שלהם הפסיקו לבקר אותם. יש לי הרבה מה לומר
בענין הזה, אבל לא עכשו.

כי עכשו כבר נשמעים בברור הצעדים הכבדים ליד הדלת
של מר רוזנטל, והצעדים הללו מתמזגים עם פעימות הדם
ברקות שלי. מנקדת המבט המיוחדת שלי יכלתי לראות
איך הרגלים הדקיקות של רוזנטל רועדות בתוך המכנסים
שלו, וידעתי שגם הוא מפחד, אף-על-פי שכבר שבע
פעמים בערך הוא הדגיש באזני היום, שהוא רועד כך רק
מכעס נורא ובלתי נתן לשליטה. אבל בערך שבע-עשרה
פעמים הוא ספר לי, שלבריון מבית-הספר לרפואה היו
נעלים מספר ארבעים ושבע; ושהוא היה אלוף
האוניברסיטה של הידלברג בקליעה למטרה באקדח;
ושהוא היה מרים ביד אחת את כל שנים-עשר הכרכים של
האנציקלופדיה הגרמנית לרפואה; ושפעם אחת הוא שבר
את השנים לחמשה סטודנטים גרמניים, שהעירו הערות
מעליבות על אודות היהודים.

עוד כמה ספורי גבורה וצמרמרת מן הסוג הזה ספר לי
רוזנטל במשך היום, ואחרי כל ספור היה מתנשם, ופניו
נעשו אדמים מאד מתחת לעטרת השער הלכנה שלו. אז
היה חובט את אגרופו בידו ואומר במבטא יקי כבד: "אבל

רק יעזו ויבוא לכאן, ואני אלמד אותו פרק באיומים
ובעלבונות! אותי הוא מכנה גנב, הפרא-אדם הזה? חסר
התרבות הזה, אותי? שיבוא לכאן, ואני בכר אנער ממנו
את כל החצפה הברברית הזו!" וזה היה קצת משנה
לשמע, כי מר רוזנטל היה איש רזה ונמוך כמו ילד; ואף-
על-פי שהיה ספורטיבי מאד ובכל יום היה שוחה בבריכה
המחממת של האוניברסיטה, ואף-על-פי שהיה מלגלג עלי,
שהספורט היחיד שאני עושה זה המצמוץ בזמן שאני הופך
דף בספר — למרות כל זאת היתה לי תחושה עמומה,
שבמקרה של מאבק בין הזקן "שלי" לבין הבריון-מרים-
האנציקלופדיית-בסגנון-חפשי אין לרוזנטל סכויים רבים.
בשרמזתי לו על כך בעדינות, הוא צחקק בעצבנות ואמר
בלעג, שאם אני מפחד, אוכל לקחת מיד הביתה או לחכות
במסדרון עד שהקרב הנורא יסתיים, ואז אעזר לו לגלגל
החוצה את הבריון או את שרידיו המקמטים. הוא דבר אלי
בלגלוג מר כל-כך, שהבנתי כמה הוא מפחד, ועל-כן
הודעתי לו באפן חר-משמעי שאני נשאר אתו, יהיה מה
שיהיה.

הוא נגש ולחץ את ידי בלי לומר מלה. ראיתי איך השפתיים
שלו מתהדקות, וזה היה סימן שהוא מתרגש. אז היה מין
רגע כזה של שתיקה, בשבין כפות הידים הלוחצות זו את
זו צומחים אמץ, זיירות והחלטה נחושה. אבל כשנפרדו
הידיים, שוב נתקפתי פחד, וראיתי שגם הכתפיים של
רוזנטל נשמטו קצת. הוא החל לומר שבכלל אסור לו
לערב אותי בענין ביש כזה, ומי יודע איך יסתיים הכל,
בפרט בשמך בפרא-אדם אמתי כמו רוזי שורץ, ובאמת
מוטב שאלך הביתה. אני מצדי אמרתי לו שאין על מה
לדבר, שאני נשאר. כי אם לשפט על-פי התאור של הבריון
ואם להסיק מסקנות ממכתב האיום המוזר שכתב לרוזנטל,
הרי תהיה זו בגידה מצדי אם אשאיר את רוזנטל מול
הבריון בלון. לא שאני הייתי חזק — להפך; אבל כך נהיה
לפחות שנים נגד אחד, וכך גם נכפיל את הסכוי שמישהו

מאתנו ישאר בחיים כדי לספר את ספור הקרב לדורות הבאים — או, בעצם, לדורות הקודמים, כלומר — לאמא ולאבא שלי.

וכך הגענו יחד להצעה המחכמת: אני אסתתר מתחת למטה, עד שיתבהרו בנותיו של הבריון מהידלברג, ואז אגיח ממחבואי כדי לחסל את הרשע או לפחות לבעט בו ברגל.

אני אומר "עד שיתבהרו בנותיו", אבל הפגנות של הבריון היו ברורות מאד והיו רשומות באפן מפרש ביותר במכתב, שהגיע הבקר לבית-האבות ונמסר לידיי של רוזנטל.

המכתב הזה היה מנח כעת על השלחן, והיה כתוב בו כך: "גנב מתעב וחסר בושה! אם עד לשעה שבע הערב לא תשיב לי את הפה שלה, אבוא לקחתו ממך, ואעשה זאת בכל מחיר". ולמטה, בצד, היה רשום בדיו אדמה, שהעלתה בי הרהורים משונים: "כבוד או מות"; וחתום — רוזי שורץ.

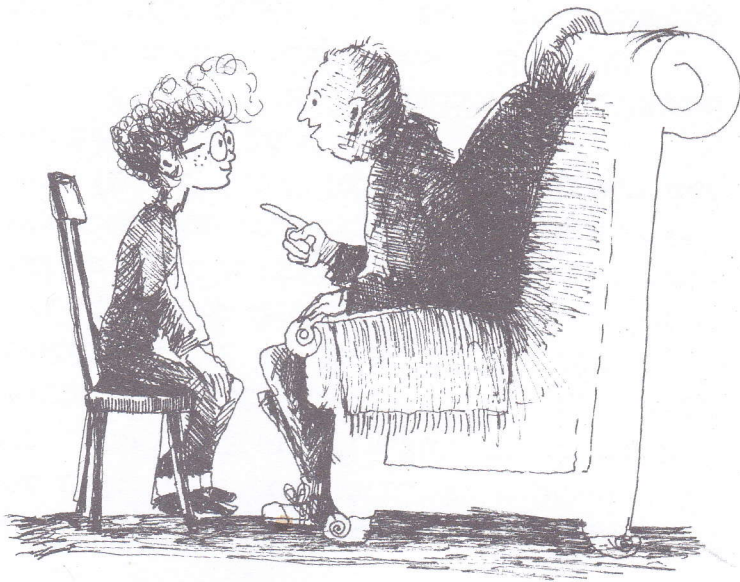
עֲרִין מִתַּחַת לַמָּטָה

כָּל מִינֵי מַחְשָׁבוֹת בְּלִתי רְגִילוֹת עוֹלוֹת בְּמַחוּ שֶׁל אָדָם, כַּאֲשֶׁר הוּא מְשַׁנֶּה אֶת נְקֻדַּת הַמִּבְטָשׁ שֶׁל עַל הָעוֹלָם. הֵנָּה, אֲנִי לְמִשָּׁל. כַּאֲשֶׁר רַבְצָתִי עַל גַּחוּנֵי מִתַּחַת לַמָּטָה שֶׁל רוֹזְנֵטֵל בְּבֵית-הָאָבוֹת שְׁבִשְׁכוּנַת בֵּית-הַפָּרֶם, הִרְהַרְתִּי בְּפָנַי עֲצָמֵי שְׁמֹגְבָה כְּזוֹה, גִּבְהַ פְּנֵי הַרְצָפָה, הָעוֹלָם נִרְאָה מִפְּחִיד לְמַדִּי. פַּח הָאֲשָׁפָה לַנִּירוֹת נִרְאָה גָּדוֹל בְּחִבִּית; הַמְזוֹנָה הָאֶפְרָה, הַקְטָנָה, שֶׁל רוֹזְנֵטֵל הַתְּנַשְׂאָה לְמוֹלֵי בְּאֵרוֹן גָּדוֹל; וְרַק הַרְגָלִים שֶׁלוֹ, שֶׁל רוֹזְנֵטֵל, שֶׁהִשְׁתַּלְשְׁלוּ מִן הַמָּטָה, נִרְאוּ רְזוּת וְקִטְנוֹת בְּרִגְלֵי. אִזּוֹ חֲשַׁבְתִּי לְעֲצָמֵי, שְׁתִּינּוֹקוֹת וִילָדִים קְטָנִים סוֹבְלִים וּמְפַחְדִים מִכָּה, שֶׁכָּל דְּבָר נִרְאָה לָהֶם גָּדוֹל וּמְאִים. אַחֲר־כֵּן חֲשַׁבְתִּי, שְׁגָם לְזִקְנִים הָעוֹלָם נִרְאָה מִסָּבֵן, מִהִיר מְדִי, מִתְחַכֵּם מְדִי. הֵנָּה, רוֹזְנֵטֵל, שֶׁהוּא זֶקֶן מוֹדְרָנִי וְנִמְרָץ בְּהַחֲלֵט, אֹמֵר שֶׁהוּא מְפַחֵד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַעֲלִיּוֹת, כִּי בְּזַמְנוֹ עוֹד לֹא הִמְצִיאוּ אוֹתוֹ. אָבָל אֲנִי חוֹשֵׁד שֶׁהוּא רַק מִתְבַּדֵּחַ, כִּי בְּכָל הַמְכַשִּׁירִים הַמוֹדְרָנִים הָאֲחֵרִים הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִי חֲשֵׁשׁ.

יְכַלְתִּי בְּנֹדָאֵי לְהַרְהֵר כֶּן זְמַן רַב. אִמָּא שְׁלִי אוֹמְרַת, שִׁישׁ אֲנָשִׁים הַשׁוֹקְעִים בְּמַחְשָׁבוֹת, אָבָל אֲנִי מִמֶּשׁ טוֹבֵעַ בְּהֵן. לְפַעְמִים הִיא צוֹדֶקֶת; אָבָל בְּרִגְעַת הַהוּא הִיוּ לִי סְבוֹת טוֹבוֹת מְאֹד לְחֲשֵׁשׁ מִן הָעוֹלָם, וְלֹא רַק בְּגִלְלַת הַמַּחְשָׁבוֹת הַפִּילוֹסוֹפִיּוֹת הֵהָן, אֲלָא מִסְבוֹת מוֹחֲשִׁיּוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר: שְׁכֵן הַשְּׁעָה הִיְתָה כְּבָר שְׁבַע פְּחוֹת דְּקָה אַחַת, וּמַעֲבָר לְדָלֶת כְּבָר לֹא נִשְׁמָעוּ צְעָדִים; וְאֲנִי וְרוֹזְנֵטֵל, כָּל אֶחָד מִצַּד אַחֵר שֶׁל הַמָּטָה, יִדְעֵנוּ לְבִטָּח שְׁרוּדֵי שְׁנַרְץ, הַבְּרִיּוֹן הַנוֹרָא מִבֵּית-הַסֵּפֶר לְרִפּוּאָה בְּהִידְלָבְרָג, עוֹמֵד מֵאַחֲוֵרֵי הַדְּלֶת,

והוא זועם ונרגז. וכאשר אדם, שמספר נעליו ארבעים
ושבע והוא אלוף האוניברסיטה בקליעה באקדח, עומד
נרגז וזעוף מאחורי דלתה, יש לה כבר שתי סבות טובות
לדאגה.

אבל עדין נותרה דקה שלמה עד לשעה שבע. ידעתי זאת,
כי השעון שלי הנה מכון לפי הרדיו, והרדיו הנה מכון לפי
השעון של רוזנטל — או ככה, לפחות, אמר מנהל בית-
האבות. זאת, משום שגם רוזנטל וגם השעון שלו היו
דיקנים ביותר, ומנהל בית-האבות, נחמיה תוסיה, הנה
מפעיל את הפעמון החשמלי בחדר-האכל כדי להזמין את
הזקנים לארוחות, רק בשראא את רוזנטל יורד במדרגות.
ומכיון שנוותרו דקה שלמה עד שבע, ומכיון שרודי שורץ,
הענק שמאחורי הדלת, בא גם הוא, כמו מר רוזנטל,
מגרמניה, ידעתי שהוא יוסיף ויעמד במסדרון, בחוץ, עד
שתהיה השעה שבע בדיוק; כיון שפך כתב במכתב שלו,
שנח כעת על השלחן הקטן. ואף-על-פי שבמכתב הוא כנה
את רוזנטל "גנב מתעב וחסר בושה", ואף-על-פי שבסוף
המכתב הוא רשם בדיו אדמה בדם "כבוד או מות" —

למרות כל זאת סדר צריך להיות, והוא לא יבנס לחדר לפני המועד שקבע.

בשפוחדים מאד, כל דקה נראית כמו נצח (או לפחות כמו חמש דקות); ומכיון שקר, אני מתכונן לעשות בעת הפסקה קצרה בתאור המארכות, כדי להסביר לכם סוף-סוף בהרחבה מיהו רוזנטל, מיהו הבריון ומה הוא רוצה מרוזנטל.

בבר ספרתי, שפגשתי את רוזנטל באשר התנדבתי – ביחד עם כמה תלמידים מהכתה שלי – למבצע של "אמוץ קשיש".

הבעיה של הזקנים במקום כזה היא השעמום, הבודדות, ולכן חשוב שיהיה מי שידאג להם. ארבעה תלמידים התחילו את המבצע הזה בתחלת השנה, אבל לאחר שלשה חדשים רק אני המשכתי בו. שאר הילדים אמרו שאין להם זמן ושהזקנים שהם אמצו אינם סבלניים ביותר; אבל אני יודע שפשוט היה להם קשה לשבת במשך שעה שלמה ולהקשיב לספורים של הזקנים, שלא תמיד היו מעונינים. ובכלל – בגיל שלנו נדמה שהדברים מתרחשים במהירות עצומה, שאם לרגע לא נשים לב, נפסיד הכל; ומשום כך קשה "לסובב את הכפתור" ולעבר לקצב אחר, אטי הרבה יותר, קצב של זקנה.

אני, כמוכן, אינני מאשים את החברה ש"נשברו", שהפסיקו את הפגישות עם הזקנים. אני חושב, שלו הייתי במקומם, גם אני הייתי מתקשה. גם אמא שלי לא חדלה לומר לי, שלדעתה כבר מלאתי את חובתי די והותר, ושהגיע הזמן שאבחר לעצמי חברים, שהגיל שלהם אינו מהנה בפולה של 35. לא שהיא הייתה נגד לוח הכפל – להפך; ולא שהיתה חלילה נגד התנדבות; אבל היא טענה שמרב פעלות כאלה למען החברה אני מזניח את עצמי, ובכלל לא הבינה מדוע אני מוצא ענין כה גדול בזקנים ובאנשים מבגרים, ואין לי כמעט חברים מבני גילי. תמיד בנקדה הזאת היה גם אבא שלי מצטרף לשיחה ומספר לי,

שכאשר הוא הגיע לארץ, בגיל שתיים-עשרה, לא ידע עברית, ומכיון שפך לא היו לו חברים במשך זמן רב, והוא סבל מאד. אבא שלי מרבה לדבר על התקופה ההיא בחייו, ואני חושב שבגיל ארבעים הוא עדין כואב את עלבוננו של הילד ההוא שהיה.

אני הייתי מסביר להם שוב ושוב שאינני סובל, שטוב לי ככה. הם ידעו, כמובן, שיש תקופות שבהן אני יותר חברותי. הם זכרו גם את ימי החברות החזקה שלי עם אלישע, לפני שעבר לגור בחיפה והשאיר אותי באן מלא בעס-לא-מצדק עליו. אבל הם לא הצליחו בשום פנים להבין, שיש גם תקופות בחיים שלי, שבהן אני מכרח להיות לבדי; שאז אני זקוק לזמן רב מאד, כי פתאם יש יותר מדי דברים שאני צריך להבין בקשר לעצמי ובקשר לעולם בלוי.

אבל האמת היא, שלא היה לי קשה להמשיך ולהפגש עם רוזנטל פעם ופעמים בכל שבוע, מפני שפשוט רציתי להפגש אתו; מפני שרוזנטל היה זקן כזה, שכלל לא הניח לי להרגיש שאני עוזר לו, ולפעמים אפילו חשבתי שלהפך: שהוא זה שעושה את החיים שלי מעניינים יותר. את הדברים האלה לא ספרתי להורי. בכלל, קשה לי לומר דברים מסבכים בל-כף או לספר בדיוק את הדברים שאני חושב; אני יכול לכתב אותם, כמו בעת, או בשם שבתבתי אותם, בזמנם, לאלישע במכתבים. אבל לקום ולומר אותם בקול למישהו — זה מוציא מהם את כל הטעם. אלה דברים שהאניר מקלקל אותם, אני חושב, ולכן יהיו כמה דברים בספור הזה, שאולי לא אסביר אותם בפרוטרוט, כי פשוט לא יהיה לי חשק לדבר עליהם; ואני מקנה שתבינו אותי גם כך.

אבל עכשו צריך להזדרז.

כי ברגע ההוא נשמעו שלש דפיקות חזקות בדלת, באלו הכה בה איש ביד פשוטה, בכל חמש האצבעות. מאחד החדרים הרחוקים של בית-האבות שמעתי את אות

החדשות, ונדעתי שהבריון מאוניברסיטת הירלברג דיק.
הרגלים של מר רוזנטל נעו פתאם. המטה מעלי חרקה.
ראיתי את הנעלים שלו, נעלי ההתעמלות המרוטות,
מתרחקות לכיוון השלחן חרטמיהן מפנים לדלת. נחשתי
שהוא עומד שם, ליד מכתב האיום שקבל בבקר, וגם
נחשתי שהוא זוקף את כתפיו בכל שיכל, כדי שיראה גבה
ומפחיד מכפי שהיה. שמעתי את קולו המאמץ אומר "יבנס
מר שורץ", ומיד נפתחה הדלת ובפתח נצב זוג הרגלים
הגדול ביותר שראיתי מימי. הרגלים היו בלואות בזוג
נעלים שדמו לסירות קטנות, ושתי הסירות הללו החלו
לשוט לכיוון שלי, כלומר, לתוך החדר. חשתי את הלב שלי
מתפקע בחזה, ולפעמים גם למטה מזה, והיתה דממה
גדולה בחדר, עד שהדלת נסגרה בקול טפוחה. ואז שמעתי
פתאם קול זר, קול קשה ומרסק, אומר: "מר רוזנטל, באתי
לקחת את הפה של אדית". ומר רוזנטל שלי ענה בקול
מתוח מאד: "אני מצטער, מר שורץ, רק העינים שלה
אצלי, ואמה יודע זאת היטב".
ולוא גלה לי מר רוזנטל שעה אחת לפני כן מה העניין,
הייתי חושב ששניהם יצאו מדעתם.

הַעֲיִנִים שֶׁל אֲדִית

מִנְקֻדַת הַתְּצַפִּית שְׁלִי מִתַּחַת לַמָּטָה (בְּמָקוֹם שְׁנוּעַד בְּדֶרֶךְ-
 בָּלָל לְנֻעְלֵי-בֵּית וְלֵאבָקִים קִטְנִים) לֹא יִכְלָתִי לְרֹאוֹת אֶת
 פָּנָיו שֶׁל רוּדֵי שְׁנֹרֶץ. רְאִיתִי אֶת נֻעְלָיו הַעֲנֻקִיּוֹת וְרִאִיתִי גַם
 אֶת שׁוּלֵי מַכְנָסָיו הָאֲפָרִים, וְזֶהוּ.

אֲנִי מוֹדָה שֶׁקָּשָׁה לְהַעְזֹר בְּפָרְטִים הַבוּדְדִים הָאֵלֶּה בְּשִׁבְאִים
 לְסַפֵּר סִפּוֹר מִתַּח, אֲבָל זֶה מֵה שֵׁשׁ. אֲנִי גַם מִסְבִּים אֶתְכֶם
 שֶׁהֵגִיעַ הַזְּמַן שֶׁהִמְחַבֵּר – בְּלוֹמֵר, אֲנִי – יֵצֵא סוּף-סוּף
 מִתַּחַת לַמָּטָה, מְקוֹם שֶׁשָׁה שְׁנֵי פָּרְקִים שְׁלָמִים, וַיִּתְחִיל
 לְפַעַל וּלְהַפְגִּין אֶת יִכְלָתוֹ, לְפָנָי שִׁיגִיעַ לְפָרְקוֹ (הַשְּׁלִישִׁי);
 אֲבָל מוּבָן שֶׁלֹּא הִיָּה זֶה הַרְגַע לְהִגִּים וּלְהַתְגַּלוֹת. מֵה גַם
 שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ אֶרְעוּ לֹא חֲשַׁבְתִּי, שִׁיבּוֹא יוֹם
 וְאֶסְפֵּר אוֹתָם לְמִישָׁהוּ, וּבְנֹדָאֵי שֶׁלֹּא חִלַּקְתִּי אוֹתָם לְפָרְקִים.
 אֲבָל בְּדָאֵי לְדִיק: אֶף-עַל-פִּי שֶׁשְׁכַּבְתִּי מִתַּחַת לַמָּטָה, יִכְלָתִי
 לְעַקֵּב אַחַר הַדְּבָרִים שֶׁהִתְרַחֲשׁוּ בְּחֶדֶר בְּדִיוֹק רַב. רֵאשִׁית,
 רְאִיתִי אֶת רַגְלֵיהֶם שֶׁל הַבְּרִיּוֹן שְׁנֹרֶץ וְשֶׁל רוּזְנֹטֵל, בְּךָ
 שִׁיכְלָתִי לְדַעַת אֶת מְקוֹמָם הַמְדִיק (לְמַקְרָה שֶׁהִמְשַׁטְרָה
 תְּבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי לְשַׁחֲזֹר אֶת מֵה שֶׁהִתְחַלַּל בְּחֶדֶר); וְשֵׁנִית,
 שְׁכַבְתִּי בְּדִיוֹק מוֹל הַמְזוֹנָה הָאֲפָרָה שֶׁל רוּזְנֹטֵל, שְׁבֵתָה, בְּךָ
 יִדְעָתִי, נִמְצָא אַחַד הַמְּפַתְחוֹת לְתַעֲלוּמָה בְּלָה.

אֲנִי רוֹצֵה לְהַסְבִּיר דְּבַר-מָה.

בְּשִׁפְנוּשְׁתִּי אֶת רוּזְנֹטֵל לְרֵאשׁוֹנָה, שֶׁאֲלָתִי אוֹתוֹ עַל קוֹרוֹת
 חֲיָיו. יִדְעָתִי שְׁזָקְנִים אוֹהֲבִים לְסַפֵּר זְכָרוֹנוֹת. זֶה דִּי טְבָעִי,
 בְּעֵצָם, כִּי בְּשִׁאֲדָם חֲדַל לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים, נוֹתְרִים לוֹ רַק
 הַזְכָּרוֹנוֹת עַל מֵה שֶׁעָשָׂה פְּעַם. אֲבָל בְּשִׁנְסִיתִי לְשִׂאֵל אֶת
 רוּזְנֹטֵל עַל הָעֵבֶר, הוּא הַתְּכַעֵס, שֶׁם אֶת הַיָּד שֶׁלוֹ עַל הַכְּתָף

שלי ואמר: "תקשיב היטב, חבר דוויד (הוא היה מדגיש בשמי את ההברה הראשונה); מה שעשיתי — עשיתי. אולי פעם, כשאֵהיה זקן, יהיה לי זמן לספר לך על זה. מה שחשוב יותר הוא מה אני עושה היום, נכון?"

בכה הוא אמר ולחץ את הכתף שלי בכח רב כל-כה, שהייתי מכרח להודות מיד שהוא צודק. ואז התחלתי לדאג: אם הוא אינו מתכנן לדבר על עצמו, מה יהיה לנו לעשות בכל הפגישות שלנו? אבל מהר מאד התברר לי, שאין מקום לדאגה: החיים במחצתו של רוזנטל היו כל-כה סוערים, שכמעט לא נותר זמן לדבר עליהם או על העבר. תמיד היו בתים ורחובות בעיר, שהוא רצה לצלם במצלמת ה"בוקסה" הישנה שלו מזוית חדשה, בשעות שונות של היום; תמיד היו ענינים מרגיזים, שצריך היה להגיב עליהם במכתבים נועזים לעתון; והיו גם ישיבות סוערות של "סירת הקשישים לשמירה על-פני העיר", שרוזנטל הקים, והכריח את כל חבריו הזקנים מקפה "אלמג" להשתתף בה. אגב, הוא סרב להניח לי להצטרף לסיוורים של הסירת; כי, לדעתו, רק מי שעבר את שנת השבעים שלו, יודע איך להתחסס בצורה נאותה אל שרידי העבר, כלומר — בצורה עניינית וללא רגשנות מלאכותית במקום שאינה דרושה.

אבל גם הוא, שנשמר מפני הנוסטלגיה, נשא אתו את העבר שלו לכל אשר הלך: המזנדה האפורה, הישנה, המחזקת בשתי חגורות בד, נדרה אתו על-פני העולם כלו, ובה היו הדברים היקרים ביותר ללבו. "כאשר מעבירים צמח לעציץ חדש", כך היה אומר לי, "צריך להעביר אתו גם קצת אדמה מן העציץ הישן; וכאן, במזנדה הזאת, נמצאת האדמה שלי".

רק פעם אחת ראיתי את המזנדה פתוחה. היה זה באשר באה לחדרו של רוזנטל הנזירה הזקנה ממנו האחינת הקטנות של ישו — זו היודעת לדבר עברית רהוטה. הוא פתח אז את המזנדה והוציא מתוכה מפה עתיקה, ובה

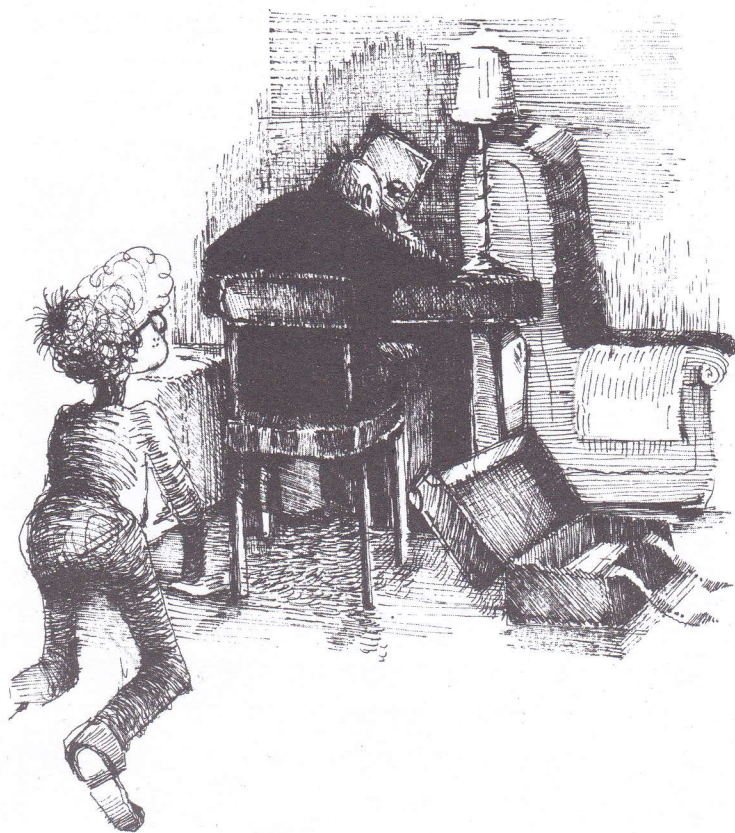

ועד בדרך-
לראות את
וראיתי גם

ה בשבאים
כפים אתכם
א סוף-סוף
ים, ונתחיל
(השלישי);
ות. מה גם
שיבוא יום
גם לפרקים.
משה, יכלתי
ב. ראשית,
רוזנטל, כך
שהמשטרה
(ר); ושנית,
ל, שבה, כך

ועל קורות
ה די טבעי,
ריים לו רק
לשאל את
לו על הכתף

שרטוטים מוזרים. זה כבר שיך לפרשה אחרת שהיתה לי
 עם רוזנטל, ואולי פעם אספר עליה. אבל אז, בשפתח את
 המזנדה, ראיתי בה אגדות רבות של דפים כתובים בכתב-
 יד צפוף וקשורים בחוטים דקים. ראיתי גם ספר עבה,
 שכריכתו הלבנה מפוחת, ותצלום גדול של נער צעיר
 במדים משנים. רוזנטל התכופף לסגור את המזנדה.
 הספקתי לראות קפסת נחשת קטנה מכסה עטורים, מדליה
 מזהבת ואקדח ברזל גדול. המזנדה נסגרה, וכי נותרה
 התרגשות גדולה וסקרנות וגם טעם חמצמץ של החמצה.
 אבל בעת שערתי, שיש לי סבוי לראות שוב את תכן
 המזנדה; כי נרעתי שהעינים — העינים שעליהן דבר רוני
 שורץ — נמצאות גם הן בתוכה.

המזנדה לא נפתחה מיד. למעשה, נפתחה רק לאחר שהמפגש הזועם תם, אבל אז עדין לא ידעתי זאת. בתשומת-לב דרוכה הקשבתי לדו-השיח, שהתנהל בחדר בין שני הקולות הבלתי-נראים לעיני.

הנעלים הענקיות, המבהיקות בשחר, אמרו: "רוזנטל, קבלת את המכתב שלי אתמול, ואתה יודע מה אני דורש ממך".

נעלי ההתעמלות המרוטות אמרו: "פניתי אלי בגסות רבה, מר שורץ, אבל על כך אבליג. כניתי אותי במכתבך גנב, והרי שנינו יודעים, שאם יש גנב בינינו — אתה הוא. אתה שגנבת ממני את לבה של אדית — אך גם על כך אינני רוצה לדבר בעת".

הנעלים השחרות דברו שוב: "טוב מאד. אין טעם לדבר על דברים, שקרו לפני יותר מעשרים שנה. נדבר על ההנה — הפה. היכן הוא?"

ענו נעלי ההתעמלות: "אבל, רודי, אתה יודע שאני לעולם לא הייתי עושה מעשה כזה".

רגליו העצומות של הבריון דשדשו על השטיח הדק. תימרות אבק קלושות נשאו אלי, ואני חששתי שאתעטש בקול.

"הקשב לי, הינריך רוזנטל", אמר רודי שורץ. "אתמול בבקר גליתי, שהפה נעלם. הפה ההוא, החי, הצוחק, התמונה המכאיבה של הפה שלה הייתה מנחת על השדה בחדר-האורחים שלי. עשרים שנה הייתה מנחת שם, ואתמול נעלמה".

"זה לא אני", מלמל רוזנטל, "זה לא — — רגע! היו לך אולי אורחים שלשום או בקורים יוצאי-דופן?"

"אנשים רבים מבקרים אצלי בכל יום", אמר שורץ, והבחנתי בגאנה שבקולו, "אנשים רבים מאד. אחד מהם לקח את התמונה. אחד שבא בשליחותך, רוזנטל".

לא שמעתי את תשובתו של רוזנטל, ושערתי שהוא מניד בראשו לשלילה.

"כי מי — אם לא אתה?"

הצעקה הייתה כל-כך חדה, שנלפתי אל מקומי. שורץ רקע
ברגלו וצעד צעד אחד קדימה. "מי — אם לא אתה?", חזר
ושאל, "רק אתה ידעת שתמונת הפה שלה נמצאת אצלי.
אתה ידעת זאת, כי אדית ספרה לך באשר באה להפריד
ממך. אז היא נתנה לך את התמונה השניה, את רשום
הפחם של העינים. אלה היו שתי התמונות האחרונות
שציררה בחייה, היגריה. התמונות הללו אינן מזכרות
בספרים, שנכתבו על אדית, ואינן מופיעות בקטלוגים של
המוזיאונים. רק אני ואתה ידענו עליהן".

"אבל רוזי", שמעתי פתאם את קולו של רוזנטל, קול ציף
וחלוש, "מדוע ארצה לעשות דבר כזה?"

הייתה שתיקה של שניה. אחר-כך דבר שורץ באפוק, שרק
בקשי הסתיר את ועמו.

"מפני מה? יכולות להיות לך שתי סבות טובות, רוזנטל
יקירי. האחת היא ערבה של התמונה. שער בנפשך —
תמונה בלתי-ידועה-עד-כזה של אדית שטראוס! היא שנה
מיליונים, רוזנטל, ואתה יודע זאת כמוני. והסבה השניה?
— הקנאה. הקנאה בי. הקנאה המטרפת שלך לאדית.
זוכר?"

הוא דבר בלחישתה, ברע, ואני שנאתי אותו ונרכתי את כל
שרירי לזנוק.

רוזנטל דבר שוב: "אתה טועה טעות מרה, שורץ, אמר לו
בשקט. העינים אכן אצלי, ואני שומר עליהן מכל משמר.
אני מעריך את התמונה הזו לא לפי שניה בשוק האמנות,
אלא בשל האהבה שאהבתי את אדית. אני יודע שגם אתה
אהבת אותה, ושגם לך חשובה התמונה, ולא משום ששניה
ביום מיליונים; ומפני שאני יודע זאת, לא הייתי מעלה על
דעתי לקחת אותה ממך".

רוזנטל דבר בשקט, בחם עצור, והיה משכנע כל-כך, שאני
רציתי לצאת מתחת למטה ולצמד לפני רוזי שורץ ולומר
לו: אתה לא רואה שהוא מדבר אמת? אתה לא מבין את

זה? אבל כמובן שלא זזתי ממקומי.

"אתה מסרב, אם כן", אמר שורץ, ואני חשתי איך נוצה קרה מתחילה לטייל על הגב שלי. "יפה. אם כן, מר רוזנטל, הקשב לי. לו היית אדם אחר, ולו אף אני אחר הייתי, היינו פונים במקרה כזה למשטרה. אבל בין אנשים כמונו אין מקום למשטרה. אנחנו שנינו, חניכי האוניברסיטה של הידלברג שעל גדות נהר הנקר הננו; ושם היו דרכים אחרות לפתר סכסוכים של כבוד. האין זאת, הינריך?"

"על מה אתה מדבר?", שאל רוזנטל, תמה.

"אל תתמם. אתה יודע בדיוק על מה אני מדבר", ענה האיש. "ואני מציע שלא נערב בדבר זרים. כאן, בארץ הזאת, בזמנים האלה, איש לא יבין זאת."

"אל אלהים", אמר פתאם רוזנטל, ואני אמצתי את כל שרירי מחי כדי להבין על מה הם מדברים שם למעלה. "אני מציע, אם כן, את השעה ארבע אחרי הצהריים. מחר", אמר שורץ בנחת.

"אתה מטרף", אמר רוזנטל בקדחתנות, "יצאת מדעתך. כאן לא הידלברג, שורץ!"

"האם אני שומע פחד בקולו של הינריך רוזנטל?", שאל שורץ בנעם.

היתה דממה, אבל שמעתי את רוזנטל מתנשם בכבדות. "יפה", אמר הקול הנקשה, "האם יתר לי להציע את המקום?"

"בבקשה", אמר רוזנטל בקול רפה.

"מטע התפוחים שליך רמת-רחל. זה אמנם קרוב לגבול, אך אנחנו שנינו איננו מפחדים. נכון?"

"אני רואה שחשבת על הכל", אמר רוזנטל חלושות.

"אלא אם כן תחזיר לי את התמונה מיד", ענה רוזנטל שורץ. שוב היתה דממה. אחריה פנו הנעלים השחרות בעגול משלם לעבר הדלת. שורץ פסע במהירות. הדלת נפתחה ונסגרה אחרי גבו. המטה שמעלי חרקה, כאשר צנח עליה רוזנטל ונגח עמקות.

עדין לא העזתי לזוז, עדין מקפל וכאוב, באשר קם רוזנטל
ונגש למזונדה ופתח אותה. הוא פשפש בה רגע ואחר-כך
הוציא ממעמקיה מסגרת עץ החובקת ניר. תמונה. הוא
התישב בכבדות ליד השלחן, גבו אל החדר.
זחלתי ויצאתי מתחת למטה. אחר-כך נודקפתי וחלצתי
את עצמותי. רוזנטל עדין לא זז. בעת ראיתי את המזונדה
לרגלי. פעורה היתה, ושוב חושפת סודותיה.
אבל לא זמן רב הבטתי במזונדה, כי את עיני משה מראה
אחר: מעבר לכתפו של רוזנטל ראיתי את התמונה, שאחז
בחזקה בשתי ידיו.

היה זה רשום פחם. חלקם העליון של פני אשה. היה שם
מצח גבה ורחב וגבות עבותות ויפות. הקנים השחרים צירו
ביד מהירה, כמעט מבהלת. אבל החלק החשוב שבתמונה
היו העינים. עמדתי והבטתי בהן, ותחושה מוזרה מלאה
אותי. אולי עצבות, ואולי — חרדה מפני הבלתי מוכן. כי
העינים האלה היו קודרות ונואשות ומתחננות לעזרה. הן
הביטו הישר בעיני, והביטו דרבי, וכאלו המשיכו להביט
כך מעבר לי ומעבר לזמן הזה וראו את כל הנסתר ואת כל
העתיד להתרחש.

חֻקִּים שֶׁל כְּבוֹד

"את אדית הפרתי בירושלים, לפני עשרים ושבע שנים", אמר לי הינריך רוזנטל. השעה הייתה כבר רבע לשמונה בערב, ואני הבטחתי שאהיה בבית כבר בשבע; אלא שרוזנטל היה כל-כך נסער, שלא יכלתי להשאירו לבדו, ועל-כן נשארתיו אתו בחדרו שבבית-האבות. הכנתי לשנינו ארוחה של כריכים במטבחון הצמוד לחדרו, אבל לשנינו לא היה מאבון רב. רוזנטל לעס בכבודות, לפעמים היה בוחה שניות ארכות באויר ומנענע בראשו לשלילה, בלא מאמין. "מה הוא חושב לעצמו, הפרא-אדם הזה שורץ", היה ממלמל בתדהמה, "הוא סבור שהוא נמצא עדין בגרמניה של תחלת המאה?"

המזונדה האפרה כבר הייתה סגורה ומהדקת בשתי חגורות הכד. גם התמונה, תמונת עינייה של אדית, כבר צללה ונבלעה במזונדה. אז בקשתי מרוזנטל שיספר לי על אדית. בתחלה לא היה לו חשק לדבר, אבל המועקה התירה את לשונו והפכה אותו לפטפטן, כמעט. אדית באה לארץ מגרמניה, כמוהו. שלש שנים לפני מלחמת העולם הגיעה. נערה יפהפיה הייתה, שחרת שער ותמירה, ועיניה — "הרי ראיית בעצמך". היא למדה באקדמיה לאמנות בברלין ורצתה להיות פסלת. אבל כאשר הגיעה לירושלים, בשלהי שנות השלשים, נתקפה מעין הלם: הנוף הפראי, התנ"כי, של המזרח, הצבעים החדים של האור, של הקרים, קמורי האבנים בנאדיות! היא נטשה את הפסול והחלה לציר. נתגלה, שיש בה כשרון עדין ביותר, שהיא מפליאה ללכד את הקווים הדקים של העצים ושל האבנים

אל תוך המכחול שלה. רוזנטל דבר בשקט. עיניו צפו בחלל
החדר ולא ראו אותי. "היא ידעה לתפס את התנועה של
הדברים", אמר, "אפלו של הדברים הדוממים".

"אבל לא רק בצירת הצליחה אדית", ננער פתאם רוזנטל
ממקומו והחל להתהלך בחדר. "היא הייתה מקבלת מאד
על אמני ירושלים גם מבחינה חברתית. נערה יפה ביותר
הייתה ומלאת חיים. מה אני אומר יפה! יפהפיה! עינים
שחרות, עמקות, פה צוחק בתשוקת חיים וגוף רענן ומלא
כח. גם ירושלים הייתה אז צעירה יותר: העיר הייתה
תוססת; צירים ופסלים הגיעו לכאן מוינה ומברלין
ומפריס; בלילות נערכו מסבות ונשפים של אמנים, וגם
הפרופסורים הנכבדים מן האוניברסיטה לא הדירו
רגליהם מן השמחה — ולא את פיהם מן המשקה!"
רוזנטל סבב בעת בחדר במהירות גדולה. בשדבר, הרים
את קולו וכמעט צעק. גם בשחיה, היו חיוביו נטולי שמחה.
"אתה היית ציר?", שאלתי אותו.

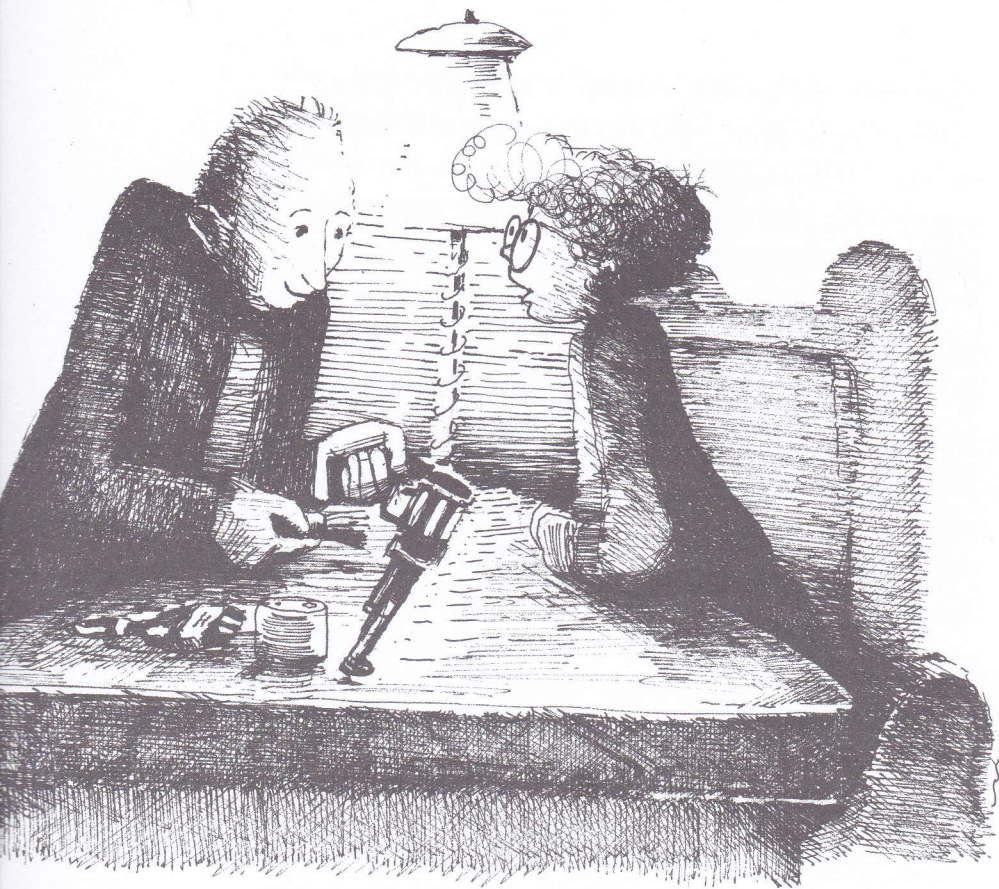
"לא, לא ציר. אני הייתי צלם. רציתי להיות ציר, אבל מהר
מאד הברר שאין לי הכשרון, ומצויר לא יכלתי להתפרנס
באותם ימים. המצב הכלכלי כאן היה קשה מאד. בתחלה
עבדתי כסיד, אחר-כך נקיתי חלונות ראנה. לא הייתה בכך
כל בושח: יחד אתי עבדו אנשים, שהיו דוקטורים
בגרמניה, וכאן היו צריכים להתפרנס איכשהו". עיניו היו
בעת רחוקות נעמומות. "ואז, יום אחד, ראיתי מודעה
בעתון 'הארץ' — דרוש צלם ממחה. היגריה, היגריה,
אמרתי לעצמי, שלש שנים למדת באוניברסיטה של
הידלברג במגמה לצלום רפואי. למדת לצלם תאים בעזרת
מיקרוסקופ; למדת להפעיל ציוד משכלל של צלום; בעת
תנסה לצלם אנשים חיים ומארעות. בכל הפספס שיכלתי
להשיג קניתי את מצלמת היבוקסה, שאמה מכיר
והנמצאת אצלי עד היום, והצגתי את מעמדו לעתון".
"והתקבלת", אמרתי במהירות. בכך הייתה השעה שמונה,
ובבית חכו לי אם דואגת ואב כועס.

"לא", חיף רוזנטל, "הם לא קבלו אותי, פי לא היה לי כל נסיון בצלום עתונאי. תאר לעצמך! נשארתי עם מצלמה וללא פרוטה, וכיין שבה, היה עלי לפעל במהירות. הלכתי אל בית-הספר לאמנות "בצלאל" והודעתי לצירים שם, שאני מוכן לצלם את ציוריהם. בתחלה הם לא הבינו לשם מה זה נחוץ; אבל אני הסברתי להם, במה חשוב שיהיו בידיהם תצלומים למקרה שימכרו את התמונות. גם אמרתי, שבה יוכלו להנציח שלבים שונים בתהליך היצירה. אמרתי דברים רבים. הרעב מחדר את הלשון ואת כשר השכנוע. הם לא התלהבו כל-כה, אבל כשציר אחד הסכים שאצלם את תמונותיו, נתקנאו בו גם האחרים וכאו אצלי. כך הפכתי לצלם אמנותי. כך גם פגשתי את אדית". פתאם נשתתק, השפיל את ראשו. זה היה מבין מאד. כל המרץ שלו כאלו עזב אותו.

"והוא עוד מעז לכנות אותי גנב מתעב!", צעק פתאם ונופף במכתב ששלח לו רודי שורץ, "הוא, שגנב ממני את אדית! הוא קורא לי גנב?!" הפנים שלו נעשו אדמים מאד, ועיניו התכלות בלטו. אמרתי לו שלא יתרגש, שאין טעם לכעס על דבר, שהיה לפני שנים רבות כל-כה. גם נגשתי לפיור והבאתי לו בוס מים, אך הוא דחה אותה.

ישבתי למולו. חשבתי לעצמי: הנה, מר רוזנטל ומר שורץ. שניהם אנשים זקנים, ואני יכול לחשב עליהם רק כה, אפלו שרוזנטל הוא באמת צעיר ברוחו. אבל הנה, הערב הזה, הבנתי בנדאות מוזרה, בהירה לגמרי, את מה שעד אז רק אמרתי בלי לחוש אותו ממש: שמר רוזנטל היה פעם איש צעיר, וכך גם מר שורץ; וסבא שלי, וגם נרה, מחנות החפצים המשמשים, ובעלה אברהם. רוזנטל היה פעם גבר צעיר; הוא אהב, והיו לו חברים ונערות; וכשהוא רקד במסבות עם אדית שלו, הוא היה בטוח שהעולם נברא רק עבורו.

רוזנטל המשיך לדבר, אבל כבר לא הקשבתי לו כל-כה. פי פתאם היה לי חשוב מאד להקשיב לעצמי, לקול בתוכי

שאמר לי, שגם אני — שאני בן שתיים-עשרה — מרגיש
לפעמים שאני עומד להתפוצץ מרב מרץ ושמחה;
שהעולם שגך רק לי; שהקצב שלו ושל כל הדברים
שבתוכו — המכוניות, הסרטים, המוסיקה, אפילו
הבדיחות שאנשים אומרים זה לזה וסיסמות הפרסמת —
כל הדברים האלה שיכים רק לקצב המתאים לי, לגיל
העשרה שלי. וברגעים האלה אני לא מסגל בכלל להבין
שהם, הרוזנטלים והשורצים וכל האנשים המבגרים, חיו
כאן לפני, חיו את החיים באותה התרגשות ובאותו תענוג,
עד שפתאום הקצב היה מהיר מדי עבורם, והם נאלצו
לנתר; ושאוּלי יגיע יום, ולי עצמי יהיו ילדים ונכדים שלא
יוכלו להאמין, שאני הייתי צעיר כל-כך ואוהב חיים. אבל

כאן, בתוך ההתרגשות הזאת, נזכרתי פתאום שאמא שלי אומרת עלי, שאני מתנהג לפעמים כמו זקן; ופעם שמעתי שאמרה לאבי, שאני לא יודע להנות מן החיים, כמו שנער בגילי צריך להנות. כל המחשבות האלה בלבלו אותי מאד ומלאו אותי רגז וחסר מנוחה. ועל-כן קמתי ממקומי בבית-אחת ועמדתי.

רוזנטל, שהיה באמצע משפט, נבהל והשתתק. לרגע הבטנו זה בזה. אמרתי לו: "מר רוזנטל, אני נהנה לקרא ספרים בדיוק כמו שמישהו אחר נהנה מכדורגל או ממסבות רקודים, והיא לא מבינה כלום. אתה לא מוכן לחיות רק על זכרונות. אתה נהנה מכל רגע בדרך שלך, וזה בדיוק מה שאני מתכוון לעשות. בדרך שלי. אני אכתב ספרים בשאֵהיה גדול. יש לי תכניות, ואני לא חושב שאם — — —"

אני לא יודע למה אמרתי את כל הדברים האלה, למה דברתי שטיות מבלבלות באלה. רק הרגשתי שאני מכרח לומר אותן למישהו, שאם לא — אני אשתגע. רוזנטל הביט בי וחייך. הוא הניח את ידו על כתפי. ראיתי שהוא עדין מדאג מאד, אבל אפלו בעת הִיה לו חיוך בשבילי. "זה הכל באשמתי", אמר. "לא הייתי צריך לערב אותך בכל זה, בצרות שלי עם שונרץ, הפרא-אדם. לך בעת הביתה, חבר דויד. מאחר. ובקשר לאמא שלך — הרי דברת על אמא, נכון? — על כך נדבר בפעם אחרת, מחר או מחרתיים. אם נזכה לכך".

הייתי מרגז על עצמי ועדין מבלבל, ולכן לא שמתי לב למלים האחרונות שלו. רק אחרי שיצאתי מבית-האבות אל הלילה הירושלמי הקר, רק אחרי שלבשתי את הסוודר מן הציוד הנכון שלו (אחרי שלשה גסיונות), רק אחרי שחברתי בראש איזה "ספור כסוי" כדי להצדיק את האחור שלי בבית — רק אז חדרו אלי פתאום המלים ההן. "על כך נדבר בפעם אחרת, מחר או מחרתיים. אם נזכה לכך". אלה דבורים מוזרים, חשבתי לעצמי, שאינם

יש
; זה
ים
פלו
—
גיל
בין
חיו
וג,
לצו
לא
כל

מתאימים לו. רגע אחד עצרתי במקומי. דבר-מה שלא הבנתי עד תם גרם לי פחד. אז חזרתי על עקבי ורצתי לבית-האבות. השער היה כבר נעול, ועזרתי השומר ישב בפניסה. הוא הפיר אותי. כל אנשי הבית הפירו אותי, כי בליתי שם שעות רבות. "כל-כך מאחר באים?", שאל עזרתי בשפתח לי. ורקתי לו איזו תשובה ומהרתי לקומה השניה.

נכנסתי לתוך החדר של רוזנטל בלי לדפק ונעצרתי במקומי בהשתאות: רוזנטל ישב על המטה ונגה במכחול דק חפץ שאחז בידו. לידו, על המטה, היו מנחות בסדר מסים חתיכות מתכת אפרות וגדולות. הוא הביט בי בלי להבין. אבל לפני שפתח את פיו, שאלתי אותו: "מה זה? מה הדברים האלה?"

"זה? זה האקדח שלי. אקדח השרות הישן מימי מלחמת העולם הראשונה". הוא גחף והמשיך לנקות במכחול. "לשם מה לך אקדח?" שאלתי בבהלה נוראה.

הוא הביט בי וחיך. "אתה לא הבנת כלום, מה? לא הבנת על מה שנויך דבר כאן?". נענעתי בראשי לשלילה.

רוזנטל חיך שוב. חיוך עצוב ומריר. הרים את החפץ המתכתי שהיה בידו והביט בו אל מול אור המנורה.

"שנויך חושב, שהוא חי צדין בשנת 1920, בגרמניה. ומכיון שהעליב אותי כך, מכיון שבנה אותי גנב ואחר-כך גם פחדן, הרי שגם לי אין ברירה אלא לנהג לפי חקי הכבוד שהיו אז שם, אף-על-פי שכל זה נראה לי טפשות מטפשות!" והוא נאק בכעס.

"על מה אתה מדבר, מר רוזנטל?", שאלתי בשקט, למרות שבכך התחלתי לנחש את התשובה. הוא נעץ בי מבט מוזר.

"שנויך הזמין אותי לדו-קרב של כבוד מחר בשעה ארבע. ועד כמה שהדבר ישמע מטרף ואוילי, אני מרגיש שאין לי ברירה אלא להענות לו". הוא הביט בי במבט נבוך ופרש לאטו את ידיו בתנועה של יאוש וחסר-אונים.

הזמנים משתנים

לא ישנתי הרבה באותו לילה. קדם כל היתה לי מריבה קשה עם ההורים, מפני שהגעתי הביתה בתשע בערב במקום בשמונה; בלומר — אני אמרתי שהשעה תשע בערב, והם התעקשו שהשעה תשע בלילה. וכך, בגלל חלוקי-דעות פּעוּטִים באלה, התלקח ריב.

אמא אמרה, שמהיום ואילך היא אינה מרשה לי להפגש עם רוזנטל; ושכבר מחר היא מתכוננת להתחיל במסע חנוכי נרחב, הנועד לחזק אצלי את הברגים שנתרופפו מרב חכונך בחברה לא מתאימה. אבא, מצדו, הסתפק בכמה הערות-ביניים, שבהן הבהיר שהוא — אלה: מאד מעריך שיש לי עולם פנימי עשיר ומעגן משל עצמי; ובית: שיש לי עסוקים מרתקים, שאני יודע למצות מהם הנאה, אבל גם הוא סבור שאני מגזים קצת בהסתגרות מפני העולם; ולדעתו, אף-על-פי שנחוץ בהחלט אמץ כרי לשמר על פרטיות ועצמאות בעולם החטטני הזה, הרי שאני חייב לגלות גם סוג אחר של תעוזה ולהתחיל להתחבר עם בני גילי.

זה הרגיו אותי, כי הם דברו אלי באלו אני מפחד מפני קשירת קשרים עם ילדים, וכאלו שאין לי חברים כלל ומעולם לא היו לי. לכן מסרתי להם תכף רשימת שמות של חברים שלי וקויתי, שבזה תם הוּכּוּחַ העתיק. אבל אמא שלי טענה, ששם אחד עדין אינו מהנה רשימה, ובפרט שהוא שנה לילד שעבר לגור בחיפה לפני חצי שנה, והקשרים שלנו הם רק במכתבים; ואם יתר לה להוסיף —

מכתבים משנים ביותר. לא שהיא קוראת, חלילה, את המכתבים שלי; אבל היא רואה את התגובות שלי בעת שאני קורא אותם.

אמרתי, שהמכתבים של אלישע אינם משנים, הם רק מצחיקים מאד. כי לאלישע יש רעיונות שאין אף לאחד אחר, והוא גם יודע לכתב אותם כך, שבאשר קוראים אותם אי אפשר שלא להתגלגל מצחוק. גם אמרתי להם, שבאשר אלישע יהיה יותר מבגור ויהיה לו אמץ להראות את התכניות שלו ואת הספורים שלו גם לאחרים, הוא יהיה מפרסם וחשוב, והם יוכלו להתגאות שהבן שלהם הפיר אותו.

אבי, שהבין קפה במטבח, צעק משם שהוא מקנה שקדים יוכלו להתגאות בבן שלהם.

דבורים באלה הרגיוזו אותי תמיד. על-כן קמתי מיד, ובלי לומר מלה הלכתי לחדר שלי לרתח שם קצת. הוצאתי את בגז הארנב מהכלוב שלו, קרצפתי אותו כמו שהוא אוהב ולחשתי לאזנים הארכות שלו כמה דברים נוראים ואימים, שלא באן המקום לפרטם, כי ידעתי שהוא ישמר סוד.

בעת אני רוצה לעשות הפסקה קצרה מאד בשביל רע-לב.
אלישע הוא ביום בן עשרים ושמונה, כמוני, והוא סופר
צעיר. אמא שלי, המתענינת בספרות, אומרת לא פעם
שיש לו עתיד, ושפעם עוד נתגאה שאנחנו מפירים אותו.
אני לא מזכיר לה את השיחות ההן, מאז, אבל בלב אני לא
יכול להתאפק מלומר: אמרתי לך?

עד כאן בקשר לאלישע ולמריבה.
ישבתי על המטה שלי, בחשה, לטפתי את בגי ונגזעתי
אתו. הפרנה הלכנה שלו הייתה חלקה והשמיעה רחש
חשמלי, בשידי נגעה בה. נסיתי להזכר בדברים שאמר לי
רוזנטל לפני שעה אחת: שונרץ בטוח שהוא גנב ממנו את
תמונת הפה של אדית, ולכן הוא תובע אותו לדויקרב של
אקדחים. רוזנטל יודע שהוא לא גנב את התמונה, אבל
מכיון ששונרץ קרא לו "גנב מתעב ופחדן", הוא אינו רשאי
להבליג על העלבון. כל זה היה מאד בלתי מוכן: רוזנטל
אמר לי, שהוא מתביש בעצמו על שנענה להצעה
המטרפת של שונרץ לבוא למחרת למטע התפוחים.

"המשגים המנפחים והמטפשים האלה של 'כבוד או מות'
היו יפים לתחלת המאה", אמר לי רוזנטל, "לימים שלפני
חמשים-ששים שנה. העולם עצמו היה אז עולם מכבד יותר
— רגשני אמנם לטעמי — אבל בהחלט היה בו מקום
למלים כמו 'כבוד' ו'גאונה', דבר שאינני יכול לומר על
העולם של היום. לו היה שונרץ אומר לי את הדברים הללו
בנעורינו, הרי לא הייתי חושב פעמים. כבר באותו ערב
הייתי שולח אליו את אחר מדידי ומודיע לו, שעל העלבון
שעלב בי יכפר רק הדם".

"ואז", שאלתי אותו, "מה היה קורה אז?"
"אז", אמר רוזנטל והתרוח מעט במקומו, "היה השליח
שלי ממתין, עד ששונרץ יאשר בכתב את הסכמתו להתיצב
נגדי לדויקרב. שונרץ היה יכול, כמוכן, להתנצל, ובכך היה
הדויקרב מתבטל. אבל במקרה בזה היו הכל יודעים שהוא
פחדן, ובשנים ההן לא היה אף אחד מוכן להקרא 'פחדן'

— שלא כמו היום, שזו כמעט אפנה, הפחדנות.
"אני תמיד חשבת, שדוֹקֶרֶב זה משהו של הגויים, לא של היהודים", אמרתי לו.

"הו, הו, מה אתה יודע", צחק רוזנטל. "בתחלת המאה, בגרמניה, לא הניחו הסטודנטים האנטישמיים ליהודים לקחת חלק בדוֹקֶרֶב. כך רצו להשפיל אותנו. אבל אנחנו יסדנו אגודות של סטודנטים יהודים, שהוכיחו שבשדה הדוֹקֶרֶב איננו נופלים מהגויים. אני עצמי השתתפתי בארבעה קרבות באלה. למזלי לא פגעתי באיש ולא נפגעתי".

"אבל מה מתרחש בדוֹקֶרֶב בזה?", שאלתי.
"אה! לך יש נהלים קבועים. הרי זה מין טקס: המתמודדים מגיעים למקום המפגש בשהם מלוים בידידיהם הקרובים, שותים משהו, ולפעמים גם אוכלים מעט. אחר־כך הם לוחצים ידים, ומישהו, שנקבע בשופט, בודק את כלי־הנשק שלהם. אז הוא נותן את האות, והשניים מתרחקים זה מזה חמשה צעדים לכל כיוון ועומדים בגבם זה אל זה. ואז הם מסתובבים ויורים זה בזה".

"כך, פשוט, יורים?", קולי נשמע פתאם דק וצונני.
רוזנטל ראה שגודעזעתי. הוא חיך חיוך ציף: "כן, כן, חבר דויד. יורים. חיי אדם היו חשוכים אז פחות מן הכבוד. ברוב המקרים היה אחר מן המתמודדים נפצע, אבל היו גם מקרים ששני המתחרים נהרגו. וכל זה בגלל עלבון פעוט או רק חשד של עלבון. תאר לעצמך".
חשבת כי רוזנטל בעצמו עומד לעשות מחר אותו מעשה של אנלת, אך שתקתי.

"אוי, הכבוד, הכבוד", אמר פתאם ונאנח. "אנשים מיחסים לכבוד שלהם ערך רב כל־כך, עד שבגללו הם מוכנים לאבד את כבודם". הוא צחק. "שער בנפשוך — שני אנשים מבגרים עומדים ויורים זה בזה בגלל מלה! איזה בזבוז! איזה חסר כבוד כלפי המין האנושי!".

הוא השתתק לרגע, ואחר אמר בלחש את הדברים, שקדם
אמרתי אני בלבי: "ואני עצמי מתכונן לשחק מחר את
המשחק המטפש הזה. מי הנה מאמין?".

אז נסיתי לשכנע אותו שיותר, שיודיע לשורץ שאינו רוצה
לקחת חלק ברעיון הילדותי שלו. התחננתי לפניו שישלח
לו הודעת בטול. אפלו הצעתי לכתב עבורו מכתב הסבר
ולקביאו בעצמי לשורץ. רוזנטל לא הסכים. הוא אמר
בצחוק: "ומה תכתב, חבר דויד? האם תכתב: 'לכבוד
המורה מר שורץ, בני הינריך לא יוכל להשתתף מחר בדוי-
קרב, כי הוא מפחד? לא, לא, חבר. זה לא יעזר. לא הפעם.
אתה מבין? זה לא רק בגלל התמונה. ביני ובין מר שורץ
יש עוד כמה ענינים שנשארו פתוחים. עוד פצע או שניים.
ובגלל זה, בעקר בגלל זה, הדוי-קרב חזב להערך בינינו."
ואז, אחרי רגע של שתיקה, הוא אמר עוד משהו, שהפתיע
אותי לגמרי: "בנראה", אמר, "בנראה שאתה ואני בכל
זאת שוכים לדורות אחרים, שונים לגמרי. הנה אני, למשל,
סבור ששורץ הוא מטורף גמור; ואף-על-פי-כן, באפן מוזר
ובלתי הגיוני, אני חש אליו אהדה. אני מבין אותו. לה
בכלל קשה לתפס זאת. אבל תבין, חבר דויד, העולם
משתנה. כל-כך מהר הוא משתנה. מה שהיה פעם טוב,
היום הוא רע, ומה שהיה יפה, נחשב היום למכער. האפנה
מתחלפת בקצב מהיר מדי, מעיף כל-כך. לא כל אחד
מצליח להסתגל לקצב הזה. רודי שורץ, למשל. הוא אינו
יכול כבר, בנראה. אז הוא נלחם בנשק שעומד לרשותו.
הוא עוצר את עצמו. הוא עובר לחיות בקצב שלו. הוא
חוזר לעולם, שהיה לו טוב בו. אתה לא מבין כל-כך על מה
אני מדבר. יבוא יום ותבין. אני שונא לומר את זה לאנשים
צעירים, אבל זה כך".

רוזנטל קם, הניח יד על פתפי ולנה אותי לדרלת. הוא רצה
להשאר לבדו. לפני שנפרדנו, אמר לי שהוא אינו יכול
לשנא את שורץ. "זה מוזר", אמר לי, "אבל לא אוכל לשנא
אותו".

לא של

המאה,

הודים

אנחנו

בשדה

מתפתי

ש ולא

טקס:

מלויים

אוכלים

שופט,

האות,

ל פוון

רים זה

י:

בן, חבר

ד. ברב

היו גם

פועט

מעשה

מיחסים

מוכנים

שני

! איזה

אלה הדברים שאמר לי רוזנטל לפני שנפרדנו, לפני שפתחתי בריצה תזוית אל הבית החם ואל המקלחת הקרה של ההורים שלי. אבל אחר-כך, כשישבתי על המטה ולטפתי את בגזי, חשבתי שיכול להיות שהוא צודק במשהו; שהכל בעולם משתנה במהירות רבה מדי, עד שיש רק דברים מעטים שאפשר לבטח בהם, ופחות מזה — אנשים, שיש בהם יציבות ובטחון. אבל מה שבטוח הוא, שהחיים חשובים מכל דבר אחר — אפילו יותר מן הכבוד, שאני לא מבין בדיוק מהו; וגם נדמה לי, שיש עוד כמה דברים שיהיו בטוחים ומצקים גם בעור מיליון שנה. אבל לא זה היה הזמן המתאים לטבע במחשבות; כי צריך היה לתכנן איך אפשר להציל את רוזנטל מן הפרא מהידלברג — אפילו שידעתי שאצטרך לפעל לגמרי לבדי, כי רוזנטל כבר השלים עם רעיון הדיוקרב. אז התפשטתי והלכתי לישון, רעב ומתוח, וכל הזמן חשבתי לעצמי, שעוד שעות מעטות בלבד נותרו עד שרוזנטל ושנורץ יעמדו זה מול זה ויתרחקו עשרה צעדים לאחור; ולמרות שהם לא יהיו ביצרות העבתיים של גרמניה, אלא במטע התפוחים הקטן שליד קבוץ רמת-רחל, הרי יהיו בידי שניהם אקדחים של ממש, ובהם בדורים אמתיים. ובגלל המחשבה הזאת כמעט שלא עצמתי עין כל הלילה.

וְרָה

בַּעַת אֲסַפֵּר עַל וְרָה.

בְּשֶׁהִיְתָה וְרָה אִשָּׁה צְעִירָה, הַתְּגִיס בְּעֵלָה לְצַבֵּא הַבְּרִיטִי וְנִשְׁלַח לַמְדַבֵּר הַמְעַרְבִי, לְלוֹב, כְּדִי לְהִלָּחֵם בְּגֵרְמָנִים. בְּעֵלָה שֶׁל וְרָה, אֲבָרְהָם שָׁמוּ, הִיָּה רֹפֵא, וְהוּא לֹא יָכוֹל הָיָה לְשִׁבְת כָּאֵן, בְּאַרְץ, בְּחֻבּוֹק יָדִים, בְּשִׁדְעָה שְׁכָל אָדָם חַיּוּנִי בַּמְלָחְמָה נֶגְדַּת הַחֲמִיָּה הַנְּאֻצִית. אֲנִי אוֹמֵר "הַחֲמִיָּה הַנְּאֻצִית", כִּי כִּכָּה וְרָה קוֹרֵאת תָּמִיד לְגֵרְמָנִים. בְּשֶׁהִיְתִי קָטָן יוֹתֵר, חֲשַׁבְתִּי שֶׁהִיא בְּאֵמֶת מִתְכַּוֶּנֶת לְבַעַל-חַיִּים, לְאִיזוֹ מִפְּלֻצַת אוֹ רִינוֹזָאוֹר עֶנְק, שְׁכָל הָעוֹלָם הַתְּגִיס כְּדִי לְהִלָּחֵם בּוֹ. בְּכָל אִפֹּן, הַבַּעַל שֶׁל וְרָה הַתְּגִיס לְצַבֵּא הַבְּרִיטִי וְנָסַע לְמָקוֹם בְּלִמְתִי יָדוּעַ. אַחֲרֵי חֹדֶשׁ הִגִיעַ מִמֶּנּוּ מִכְתָּב. הוּא כָּתַב לָהּ שֶׁהוּא נִמְצָא בְּעִירַת גְּבוּל קְטָנָה, בְּנִקְרָה שְׁבָה מִצְטַלְבִים גְּבוּלוֹת מִצְרַיִם, סוּדָן וְלוֹב. הוּא כָּתַב גַּם שֶׁקָּרָא לוֹ בְּלִילוֹת, שְׂאִין דִּי אֲכָל, וְשֶׁהוּא מִתְעַגֵּעַ. הֵם הָיוּ נִשְׂוֵאִים רַק שָׁנָה בְּשֶׁהוּא הַתְּגִיס, וְוָרָה לֹא יָכְלָה לְשִׂאת עוֹד אֶת הַבְּדִידוֹת וְאֵת הַגְּעֻגוּעִים וְהַחֲלִיטָה לְצֵאת אֵלָיו, לַמְדַבֵּר. אֲנִי מִכִּיר אֶת הַסְּפוֹר הַזֶּה, כִּי שָׁמַעְתִּי אוֹתוֹ מִפִּיָּה עֲשָׂרוֹת פְּעָמִים, וְאֲנִי מוֹכֵן לְהוֹסִיף וּלְשַׁמַּע אוֹתוֹ. הִיא הִיְתָה אֲזוֹ עֵלְמָה רַבָּה שֶׁהִגִיעָה לְאַרְץ מוֹיְנָה, עִם אִמָּא שְׁלָה. הִיא הִיְתָה עֲדִינָה כְּמוֹ חֲרִסִינָה לְבָנָה, וּבְכָל זֹאת לֹא הִנִיחָה לְעֲצָמָה לְחֻשָׁב עַל הַקְּשִׁיִּים שֶׁיַּעֲמְדוּ בְּפָנֶיהָ בַּמְדַבֵּר. הִיא יָצְאָה מִירוּשָׁלַיִם בְּרַבְּכַת, וְאַחֲרֵי מִסַּע אֲטִי וּמַעֲיָף הִגִיעָה לְקָהִיר. מִשָּׁם נִסְעָה בְּרַבְּכַת לִילִית עֲתִיקָה וּמִתְנַדְנֶדֶת, נִעְרָה יְחִידָה בֵּין הַמּוֹן עֲרָבִים. לְמַחֲרַת בְּבִקָּר עֲצָרָה הַרְבֵּבַת בְּנִקְרָה מְסִימַת לְצַד הַנִּילוֹס, וְוָרָה קְלוּגֶר יָרְדָה מִמֶּנָּה. הִיא הִיְתָה לְבוּשָׁה שְׁנִי

לפני
קרה
מטה
יודק
עד
מזה
טוח
מן
עוד
נה.
ריק
פרא
כדי
טתי
עוד
זה
לא
חיים
יהם
שבה

סוֹדְרִים, מְעִיל פְּרוּה וְצַעִיף, כִּי אֲבָרְהֶם כְּתַב לָהּ שֶׁקָּר לֹו
בְּלִילוֹת. כְּשֶׁהֲצִיבָה רֶגֶל מַחוּץ לְרַכְבָּת, שֶׁקָּעָה מִיַּד עַד
הַבֶּרֶךְ בְּחֹל לֹוהֵט. הַמְדַחֵם הֲרָאָה אֲרַבְעִים וְאַחַת מְעֻלוֹת.
עַד הַיּוֹם אֲנִי חוֹשֵׁב לִפְעָמִים עַל הַמְרָאָה הַזֶּה: מְרָאָה
הַנְּעָרָה הַחֲנוּרָת, הַמְּעֻטָּפֵת פְּרוּהָ, הַשּׁוֹקֵעֵת בְּחֹל הַזֶּהב.
אַחֲר־כֵּף שְׂטָה נָרָה בְּמִשְׁךְ יוֹמִים בְּסַפִּינַת הַנִּילוּס הַרְעוּעָה,
טִילָה בְּדֶרֶךְ בְּמַקְדָּשִׁים הַעֲצוּמִים, הַנִּיֶּסָה שׁוֹרֵד צַעִירָה,
שׁוֹסָה לַגִּנֵּב אֶת מַחְרוֹזֵת הַזֶּהב שְׁלָהּ, וְלַחֲמָה בְּעֻנְיֵי הַזְּכוּבִים
הַיִּרְקָרְקִים. בְּחֻלְקָה הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַדֶּרֶךְ שְׂטָה בְּ"פְלוֹקוֹת",
סַפִּינּוֹת הַדִּיגִים הַמְּקוֹמִיִּים, רֶכְבָּה בְּמִשְׁךְ יוֹמִים עַל גַּמֵּל
עֲצָבִי וְנִרְנָן, עַד שֶׁהִגִּיעָה לַעֲזֵרַת הַגְּבוּל, שָׁבָה הִיָּה אֲבָרְהֶם.
אֲבָרְהֶם הִיָּה שָׁם, קוֹדֵחַ מַחֵם מַחֲמַת אִיזוֹ מַחְלָה מְדַבְּרִית
מִשָּׁנָה. בְּמִשְׁךְ כַּמָּה שָׁעוֹת הִיָּה בְּטוֹחַ שְׁסוּפוֹ קָרֵב, כִּי

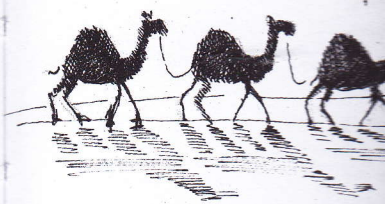
הקזיות שלו קבלו פתאם תפנית מפתיעה ובלתי-הגיונית
אפלו לגבי קודח מאמן כמותו. אתם מבינים, בודאי: הוא
רצה את נרה.

לאחר המלחמה, לאחר שאברהם השתחרר, הם קנו להם
בית בבית-הפרם שבירושלים. אברהם פתח מרפאה
פרטית, ונרה — שלא רצתה להיות רק "אשתו של
הרופא" — פתחה בשכונה חנות. תחלה הייתה זו חנות של
מצדנים, אחר-כך — חנות לחפצי נוי, חנות לכלי-בית,
ובסופו של דבר הפכה לחנות לחפצים משמשים.

אל החנות הזאת מהרתי בבקרו של היום, שנועד להיות
יום הדו-קרב בין רוזנטל לשורץ.

השעה הייתה עשרים דקות לפני שמונה. נרה נצבה בכר
בחנות האפלולית מעט ושתתה תה מכוס זכוכית. עשן
הסיגריה שלה רחף מעליה בענן קטן וקבוע. בשראתה
אותי, נבהלה: "מה קרה, מין קינדר? בשעה בזאת? הכל
בבית בסדר?"

"הכל בסדר", אמרתי, "הם בלם בריאים, ואין מה לדאג".
פנים החנות של נרה היה חשוף מאד, אבל אני הפרתי שם
כל חפץ: הסמוכרים המפייחים; מנורות השלחן הכבדות,
העשויות עץ; התמונות הגדולות, הנתונות במסגרות
מזהבות; ערמות הגלויות הישנות; חליפות הבגדים
המהדרות שלבשו תושבי ירושלים לפני שלשים וארבעים
שנה — עולם שלם היה שם, בעמקי החנות ובמחסן הקטן.
מכל קצות העיר היו באים אנשים למכר לנרה את הדברים
הישנים, שמצאו בעליות-הנג שלחם. הצרה הייתה, שאיש
במעט לא בא לקנות חפצים, אבל נרה אמרה שדווקא לא
אכפת לה: היא אוהבת לשהות בחנות שלה, לפטפט עם
העוברים ושבים ועם המבקרים, שבאו לחנות למכר או
לקנות. אני לא הייתי שייך למוכרים ולא לקונים, ובכל זאת
הייתי מבלה בעמקי החנות שעות ארוכות; וכפי שאתם
בבר מתארים לעצמכם — גם זה היה אחד הדברים שהיו
מוציאים את אמא שלי מדעתה.

אָבֵל הַפֶּעַם לֹא הֵייתִי מְעֻנָּן בְּחַפְצִים הָעֵתִיקִים אֲלָא
 בְּזִכְרוֹנוֹת — הָעֵתִיקִים לֹא פָחוֹת — שֶׁל נָרָה.
 הַזְמַן דָּחַק, וְלִכֵּן נִגְשֵׁתִי יָשָׁר לְעֻנְיָן. אָמַרְתִּי לָהּ שְׂאֵנִי רוֹצֶה
 לְשַׁאֵל אוֹתָהּ מִשְׁהוּ, בְּתַנְאֵי שֶׁהִיא לֹא תִצְיֵג לִי אֶף שְׂאֵלָה.
 כְּמוֹכֵן, שֶׁיִּכּוֹלָה הֵיטֵה לְסַרֵּב לִי, אָבֵל אֲנִי סָמַכְתִּי עַל
 הַסְקָרְנוֹת שֶׁלָּהּ. לֹא הִתְאַכְזַבְתִּי. הָעֵינַיִם שֶׁלָּהּ נִצְצוּ
 בְּעֶרְמוּמִיּוֹת מְאֹחֲרֵי הַמְשַׁקְפִּים הַמְזוּהָבִים. כֵּן, הִיא
 מְסַבִּימָה. סוֹדוֹת הִיא אוֹהֶבֶת.

"את אדית שטראוס, הציירת, הכרתי?"
היא הביטה בי, מפתעת. לשאלה כזאת לא צפתה.
"נדאי שהכרתי את אדית. אפלו שוחחתי איתה פעם או
פעמים; אבל זה היה מזמן, בשנות הארבעים, אני חושבת.
אבל מה פתאום אתה — — — נו, טוב. הבטחתי לא לשאל.
מה בדיוק אתה רוצה לדעת עליה?"

"הכל", אמרתי והציתי בשעון. רבע לשמונה. שתי דקות
יספיקו לי כדי להגיע בריצה לבית הספר. ההמור שלי —
שורה תדע משהו על אדית — הצליח. בעת עלי לאסוף
פרטים רבים בכל האפשר, כדי שאוכל לחשב על כוון
פעולה בלשהו.

"הכל", חזרתי ואמרתי לה. ורה נעצה בי את עיניה,
הבחינה עד כמה הדבר חשוב והחלה לדבר.

"אדית שטראוס באה לארץ מגרמניה. היתה אשה יפה
מאד. כל הבחורים בירושלים השתגעו אחריה ממש. ביום
תוכל לראות את התמונה שלה בספרי אמנות או
באנציקלופדיה, כי היא נחשבת לציירת גדולה. מוכרים
ציורים שלה במיליונים. רק חבל שלא הספיקה לצייר
הרבה עד שמתה." ורה הססה, הביטה בי במבט אלכסוני,
הרהרה רגע, אחר-כך החליטה והמשיכה לדבר במהירות.
"היה לה אפי לא יציב, לאדית. היו לה מצבי-רוח. לפעמים
היתה אפלו משתכרת, שבה אחיה. היו ימים של הוללות,
של אהבות פרועות, ואחר-כך היו באים שבועות של
דכאון. האנשים אמרו, שאלה יסורי-היצירה של האמן
הגדול; אני חשבת שהיא פשוט חולה ואמללה, שאף פעם
לא ירצה לאהב באמת, רק להתאהב, אם אתה מבין למה
אני מתכוננת. רגע!" ורה הורידה מעט את משקפיה ונעצה
בי מבט בוחן מעליהם: "גם החבר שלה, נו, זה הזקן שפעם
הבאת לפה, הנחמד, רוזנהר? רוזנבלום? רוזנטל! כן, גם
הוא היה חבר שלה. אוף! זאת היתה אהבה! כל ירושלים
דברה עליהם. הוא היה צלם, נדמה לי, או משורר? אני
בכר לא זוכרת, והם התאהבו ממבט ראשון. אחר-כך זה

נגמר, בפתאומיות, כמו שזה התחיל. אני לא יודעת מה היו הסבות. אצל אדית אף פעם לא היו סבות, היו רק מצביי רוח. היא הלכה והתחנתה עם איזה קצין אנגלי, ששרת פה מטעם המנדט, ו—

”קצין אנגלי?”, שאלתי, “לא שורץ?”

”לא. לא שורץ”, אמרה ורה לאסר הרהור. “היו לה הרבה בחורים, אולי לאחד מהם קראו שורץ, אני לא יודעת. בכל אופן, רק עם האנגלי היא התחנתה, והיה על זה רעש גדול”. ורה המשיכה לספר, אבל בהסוס. על ההמשך היא אינה יודעת הרבה. זה כבר היה בימים, שפגשה את אברהם שלה וכבר הפסיקה להסתובב עם הבוקמה וגם לא שמעה כבר רכילות.

שאלתי אותה מי היה הקצין האנגלי. ורה לא ידעה. “זו הייתה פרשה מוזרה מאד”, אמרה לי. “בימים ההם לא אהבו כאן בארץ בחורות, שהיו להן קשרים עם החילים הבריטים. אנשי המחנות היו נוהגים להעניש בחורות כאלה. בתחלה הזהירו את אדית, אבל היא לא שעתה לאזהרות. ואז, יום אחד — לילה אחד, בעצם — בשחורה אדית לדידתה, ארכו לה אנשי המחנות. הם קשרו אותה בחבלים וגלחו לה את כל שערות ראשה. כדי לביש אותה עשו זאת”.

ורח השתתקה והביטה דרכי, הרחק. “את כל הזהב שהיה לה על הראש הם גלחו. איזו אמללה. היא קבלה הלם. אברהם טפל בה. הוא חבב אותה מאד. היא לא יכלה להבין מדוע עוללו לה כך. כבר אמרתי לך — היא חיתה לה בעולם שלה, בעולם מנתק לחלוטין. היא אמרה ששוב אינה יכולה לחיות כאן, שזו ארץ שאינה מניחה לתושביה לחיות את חייהם, שהיא אינה יכולה ליצר במקום שכזה. ובאמת, בעבר כמה שבועות עזבה את הארץ ונסעה לאנגליה. שם הם התחננו, היא והקצין שלה. שמעתי שנולדה להם בת, או אולי בן? אבל זמן קצר אחר כך אדית נפטרה. זה היה לפני למעלה מעשרים שנה. אבל אמה

מכרח לומר לי למה אתה מתעניין בה בעתו"
 "ורה", אמרתי לה, "הבטחת לא לשאל; אבל בקרוב מאד
 אספר לך". ובחסר גימוס "אזיתי" מבהק עזבתי אותה
 ורצתי לבית-הספר.

בכר היתה השעה שמונה כמעט, ונותרו לי רק תשע שעות
 לפתור תסבכת מוזרה, שהתפשטה בכר על-פני שלש
 ארצות — גרמניה, ישראל ואנגליה, והיו מערבות בה
 פרשיות אהבה ישנות, תמונה גנובה ששויה עשוי להגיע
 למיליוני לירות, וגרוע מכל — שני אקדחים מימי מלחמת
 העולם הראשונה.

היו
צב-
פה

רבה
בכל
עש
היא
את
לא

לא
לים
רות
נתה
ורה
ותה
ותה

היה
לם.
בלה
יתה
שוב
ביה
ונה.
שעה
עתי
דית
ותה

סְפֹר אֶהְבֶּתֶם

בְּשִׁעָה שְׂמוּנָה בְּדִיוֹק וּבְנִסְתִּי לְכַתְּתָהּ. בְּשְׂמוּנָה וְחֵמֶשׁ דְּקוֹת
בְּכָר הֵייתִי בַחוּץ. אֵין טַעַם לְסַפֵּר עַל זֶה בְּהִרְחָבָה: מֵר
נְחֻמְנִי, הַמּוֹרָה לְאַנְגְלִית, נְכַנֵּס לְכַתְּתָהּ, וְכִמוּ רָדָר מִתְחַבֵּם
שֶׁל מְטוֹס־קָרָב פְּנָה יִשָּׂר אֵלַי. לִי הָיָו בְּכָר בְּמָה פְּרָשׁוֹת שֶׁל
אֵי נְעִימוֹת עִם נְחֻמְנִי, וְהֵכִי מְרַגֵּז — שֶׁהוּא תָמִיד צוֹדֵק,
כְּלוּמֵר, הוּא תָמִיד יוֹדֵעַ מְתִי לְלַכְּדֵי אוֹתִי. אֵיךְ הוּא יוֹדֵעַ
לְהִתְעַלֵּם מִמְּנִי, בְּשִׂאֲנִי מְגִיעַ לְכַתְּתָהּ מוֹכֵן — לְאַלְהִים
פְּתֻרוֹנִים; אָבֵל מִמְּנִי, בְּיָדוּעַ, אֵי אֶפְשֵׁר לְהִעֲתִיק.

מִכָּל מְקוֹם, בְּשְׂמוּנָה וְחֵמֶשׁ דְּקוֹת בְּכָר הֵייתִי בְּמִסְדְּרוֹן,
נוֹשֵׂא אֶתִי אִיוִם מְעַרְפֵּל לְגַבִּי הַצְּפוּי לִי אִם לֹא אֵיטִיב אֶת
הַדְּרָכִי (הַלּוֹעֲזוֹת), וְגַם עֲנֵשׁ מוֹחֲשֵׁי יוֹתֵר — לְהַכִּין לְמַחֵר
בְּבִקָּר חֲבוּר בֵּן חֲמִשָּׁה עֲמוּדִים שְׁלֵמִים, בְּאַנְגְלִית, עַל
אוֹדוֹת "ג'וֹרְג', הַנֶּצֵר מְלוֹנְדוֹן".

אָבֵל לִי לֹא הָיָה אֶפְלוּ זְמַן לְחֻשָּׁב עַל אוֹתוֹ ג'וֹרְג' אֶלְמוּנִי, בֵּן
הַפְּרָךְ הַגָּדוֹל, וְגַם לֹא הַצְּטַעַרְתִּי בְּיוֹתֵר עַל הַסְּלוֹק מִהַכַּתְּתָהּ;
כִּי, בְּזָכוֹר, הַזְּמַן שֶׁעָמַד לְרִשׁוֹתִי עַד לְמוֹעֵד הַדּוּ-קָרָב הַלֵּךְ
וְהַצְּטַמְצָם, וְאֵנִי יוֹדַעְתִּי שֶׁאִם לֹא אֶעֱשֶׂה דְבַר־מָה, אִם לֹא
אֶפְרָפֵר קֶצֶת בְּכוּוֹן בְּלִשְׁהוֹ — עֲלוּל לְהִשָּׁפֵךְ דָּם.

עַל־כֵּן עָלִיתִי לְסַפְרֵי־בֵית־הַסֵּפֶר. נִסִּיתִי לְמַצֵּא אֶת הַפְּרָק
עַל אֲדִית שְׁטְרָאוּס בְּאַנְצִיקְלוֹפְדִיָּה הָעֵבְרִית, אָבֵל זֶה הַגִּיעָה
רַק עַד לְאוֹת "ח" וְעִסְקָה בְּהִתְרַגְּשׁוֹת בְּעֵרֶךְ "חֲרוּסְקִים",
שֶׁהוּא שְׁבֵט טוֹטוֹנִי קְדוּם, וְלֹא מְסַרְהָ לִי שׁוּם מִיָּדַע עַל
אוֹדוֹת אֲדִית, שֶׁשֵּׁם מִשְׁפַּחְתָּהּ הַשְּׁתָרַע בְּעֵרְבוֹת הַרְחֻקוֹת
וְהַדְּמִיוֹנִיּוֹת שֶׁל הָאוֹת "ש".

אֲזַ חֲפִשְׁתִּי בְּסֵפֶר הָאֲמֵנוֹת הַיְהוּדִית הַמוֹדֵרְנִית — וּמִצָּאתִי 42

* אדית שטראום (1908-1949)

קו
מ
ב
ש
ד
ד
ה

יו
א
ק
ע

ב
ה
ל
ל

ק
ע
"ס"
ע
ו

42 ת

מיד. קראתי במהירות: "שטרואוס, אדית. נולדה — 1918
ברלין. נפטרה — 1949, אנגליה". המשכתי ורפרפתי בעיני
על-פני השורות. "סגנון ציור יחודי... מוזג של הרקע
והתרבות האירופיים עם המציאות והנוי הארץ-
ישראלים... קנים מלאי תנועה... ידועה במיוחד סדרת
הציורים על 'ירושלים והמדבר'... בעלת אפי סוער...
נאלצה להגר מפלשתינה-א"י לאנגליה בלחץ דעת-קהל
מקומית, שרגזה על קשריה עם איש המנדט הבריטי...
בערב ימיה פתחה איבה לישראל וליהדות... נפטרה בעיר-
המרפא בריטון... ציוריה נחשבים ליקרי-ערך בעיני
אספנים ומוזיאונים (ראה תמונתה בעמוד הבא)".

הפכתי את העמוד וראיתי לראשונה את אדית שטרואוס.
יפה היתה. יפי של השנים ההן. גבהת-קומה ועיניה עמקות
ושחרות. אלה העינים, שראיתי בציור שהיה אתמול בידיו
של רוזנטל. בובעה היה גדול ורחב תתורה, ונוצה היתה
קבועה בו, ומתחתיו התפרצה עטרת שיערה, השער שגלח
בענש. הבטתי בתמונה דקות ארוכות. סקרתי את השמלה
הארבה שלבשה, את נעליה המגשמות מעט. נסיתי לחוש
את הקסם, שהיה בה לכלם, את הפח הגורם לשני גברים
קשישים להתיצב לדו-קרב בעשרים שנה אחרי מותה
בגלל תמונה שלה. לא הבנתי — אני חיב להודות בכך —
אבל טובה גדולה צמחה מזה שהבטתי בתמונה זמן ממשך
בל-כך, אלא שעל זאת אספר בהמשך.

סגרתי את הספר והתבוננתי בחלון. בחוץ היה הסתו נאבק
על חיו, מנסה לרסן את החרף הכבד במשלחות פיוס של
עלים צהבים וענני נוצה. עדין לא ירד גשם השנה. נסיתי
לרבו את המחשבות שלי. מאז אתמול, באשר הראה לי
רוזנטל את המכתב של שורץ, נעשו החיים מוזרים ובלתי
צפויים: פתאם התחלתי לחיות בזמנים אחרים, בארצות
אחרות; בהרף-עין נשלפתי מן היומיום והועפתי למציאות
אחרת, שיש לה חקים משלה ותחושות משלה.

אבל אז, בעוד אני טבוע במחשבות, ראיתי פתאם את

דמותו הזעירה של רוזנטל עומדת בחוץ, לפני בית-הספר,
ורצתי החוצה.

רוזנטל לא עבר שם במקרה. הוא בא לבית-הספר כדי
להפריד ממני. כשהבנתי זאת, הרגשתי כאלו חבט בי
מישהו באגרוף בבטן. הלכנו מעט זה בצד זה. הוא היה
לבוש במעיל כבד ובכובע מצחיה, שהסתיר את עיניו.
הרוח התחזקה מאד בדקות האחרונות ונשבה הישר
בפראוף שלי. השמים נעשו אפרים.

"אני אומר 'שלום' לעיר", אמר רוזנטל בקול שקט, בלי כל
גון, "שלום' לאנשים, לבתים, לחדרים שבהם התגוררתי
בשלושים השנה שלי כאן, לכל הפנות שצלמתי". כבר
ספרתי לכם שהוא אוהב לצלם בתים ישנים.
"אולי לא 'שלום'", הצעתי בחצי-קול, "אולי רק
להתראות?"

"לא, לא", אמר רוזנטל, "בדיו-קרב במעט תמיד מישהו
נפגע. וגם אם במקרה אפגע אני בשורץ, גם אז חיי אינם
חיים, הרי אתה יודע".

ידעתי. רוזנטל לא היה מסגל לפגע ביצור חי. משום כך,
אגב, היה מהלך בנעלי-התעמלות — ולא בנעלים שנעשו
מעור של בעל-חיים. אין צורך להוסיף, שהיה גם צמחוני
משבע, ושלא בא בשר לפיו כבר ארבעים שנה.

אמרתי: "אולי שניכם תחטיאו".

אמר: "הלנאי. אבל שורץ היה אלוף האוניברסיטה
בקליעה למטרה באקדח".

"חמשים שנה חלפו מאז", הזכרתי לו.

"כן", אמר, "אבל הפעם יחדד את החושים שלו. בוא, חבר
דויד, נמשיך".

ירדנו לאטנו בשביל העפר, המוליך לעמק ציון. הלכנו בין
הקוצים הגבהים, הקרחים, שנשארו מן הקיץ שגנע. הייתה
צפייה באויר. הרוח החזקה דברה באזנינו על גשם קרב, על
עננים גדולים. עצי הברוש נאקו, ומערבולות צהבות של
עלים הסתחררו למולנו.

"במשך שנה וחצי חייתי עם אדית", אמר פתאם רוזנטל.
 הוא טפס ועלה על סלע גדול וישב עליו, רגליו
 משתלשלות באויר כרגלי ילד על ספסל באוטובוס. באתי
 וישבתי על-ידו. "היה לנו טוב מאד ורע מאד יחד, לי
 ולאדית", המשיך רוזנטל. "אהבנו ורכנו. היינו דומים יותר
 מדי ושונים יותר מדי. זה היה בלתי אפשרי. היא הייתה
 אדם שנועד לחיות לבדו, וגם בשהייתה מקפת אנשים,
 הייתה בוררה. אמה בכלל מבין על מה אני מדבר?"
 בן. אני מבין.
 "אתי היה לה טוב, אבל היא אמרה שהאהבה שלי חונקת

אותה; יותר מזה — שהאהבה שלה אלי פוגעת בה, משנה אותה, כובלת אותה. ואת זה היא לא יכלה לסבל".
הוא השתתק, מולל באצבעותיו עלה של מרנה והרים אותו. בהנאה עצומה הרים, ואני שמתתי לכך לב.
"ואז בא רודי שונרץ", אמר, "רודי שהכרתי עוד בהידלברג, בגרמניה. גבה ויפה-תאר, חזק-בשור, גם רקדן מצין — וטפש מטפש". את המלים האחרונות אמר רוזנטל בשקט, במרירות. "אדית התאהבה בו בצורה מטרפת ממש", אמר והשתדל לשמר על האפוק בקולו. ממזרח, מכיוון הגבעות החשופות, שליומים תבנה שם שכונת גבעת מרדכי, נסעו ובאו עננים אפרים, מהרהרים. "אדית אמרה לי, שעם שונרץ היא יכולה להמלט מפני עצמה, מפני המחשבות המענות אותה ומפני הפחד המקנן בה. אני קנאתי לה. הם היו רוקדים יחד בנשפים של בית-הספר לאמנות בצלאל ומבלים בבתי-הקפה האפנתיים בעיר, ואני הייתי מביט בהם בגובה ובוכה בלבי. ראיתי שהמצב של אדית הולך ומחמיר. העינים שלה היו בורקות באור מוזר, לא בריא. גם הציורים שצירה בתקופה ההיא, ציורים שהיום תלויים במוזיאונים החשובים בעולם, היו מענותים, חולניים". הוא נאנח. אני הבטתי בדאגה אל השמים המתקדרים והולכים. "מצבה הלך והדרדר", אמר רוזנטל. "היא עזבה את שונרץ והתאהבה באחר, ואחריו עוד באחר. היא חיתה בתוך מרוץ מתמיד, בתוך בריחה. לבסוף מצאה את הקצין ההוא ועזבה את הארץ בשנאה גדולה". הוא נאנח והיטיב על ראשו את כובע המצחיה. "האנשים כאן היו אכזריים מאד בלפיה", אמר. "לא כדאי לדבר בכך בעת".
"לפני שנסעה מכאן לאנגליה, באה לבקר אצלי", המשיך רוזנטל לספר. "היתה כבויה כמו גר שדעה. חולה היתה. היא נתנה לי את הציור האחרון שצירה, את ציור העינים. ספרה לי שציור אחר, ציור הפה, העניקה לשונרץ. היא אמרה לי: 'המבט, העינים, הם שלה, כי אתה ידעת לראות לתוכי, לראות את אדית האמתית, שבפנים. את הפה,

אמרה לי, 'את הצחוק ואת הנשיקות נתתי לו. כעת בידי
שניכם אדית בלה נמצאת...'"
רוזנטל התנשם בכבדות. אחר-כך המשיך לספר בקול
שקט ורחוק.

"בשקמה ללכת, נגעה באצבעה בין העינים שלי. האצבע
שלה הייתה חמה, ואני חשתי באלו אני נכנה שם. זה היה
לפני למעלה מעשרים שנה. היא אמרה לי: 'הציורים
הללו, העינים והפה, הם האחרונים שציירתי, היגריף. יותר
לא אגע במכחול. אינני יכולה לצייר עוד, היגריף. ואני
עמדתי מולך ועיני עצומות, והכונה החמה במצחי, כמו
אות שטבעה בי אצבעה. כשפקחתי את העינים, אדית כבר
לא הייתה שם."

רוזנטל נענע לאטו בראשו. עיניו היו משפלות. כל זה היה
מר מאד, כל כבד הזכרונות. פתאם החל לרדת הגשם
הראשון.

שלום, רוזנטל

כבר הייתה השעה שתיים-עשרה בצהריים. לפני שעתים נפרדתי מרוזנטל. מעולם קדם לכן לא נפרדתי כך ממישהו. כשאלישע עבר לגור בחיפה, ידעתי שהוא יחזור פעם לירושלים, ידעתי שגשאר בקשר של מכתבים. אבל הפעם נפרדתי מאיש שעמד למות. זה היה בלתי נתפס, ואני לא יכלתי לחשב על כך. כשהחל לרדת הגשם, המשכנו לשבת על הסלע בעמק ציון, מול שכונת בית-הפרם. רוזנטל שאף בהנאה את האויר הלח ואמר: "הגשם הראשון"; ואני חשבתי לעצמי — — — אתם יודעים מה חשבתי.

כבר לא נסיתי לשכנע אותו שיותר על הענין בלו, שיבטל את הדיו-קרב האילי. כבר לא הזכרתי לו שוב ושוב שאנחנו נמצאים בשנת 1966, בירושלים, כי הוא ידע בל זאת היטב. הרי בעצמו רגז אתמול על שורץ, ששכח באיזה עולם אנחנו חיים. בעצמו אמר לי: "הפרא-אדם הזה שורץ, הוא סבור שהוא נמצא עדין בגרמניה של תחלת המאה!" אבל למרות כל הדברים הללו ידעתי, שפעת לא נתן לשנות את מה שנקבע. שורץ הזמין אותי לדיו-קרב, והוא לא יכול היה להתחמק מזה. "כל החברים יצחקו לי אם ישמעו שהתחמקתי מן הקרב", אמר לי שוב ושוב. הוא התבונן לחברים הזקנים שלו מן התקופה ההיא, אלה היושבים אתו בקפה "אלמג", ושיחד אתם הקים את הסירת לשמירה על-פני העיר. "הם יבזו לי", אמר.

רק אז שמת לי לב, שהוא לבוש בצורה חגיגית מכפי הרגלו. מתחת למעיל הכבד שלו לבש מקטרן משבץ ומכנסים שחורים, וחלצתו הייתה לבנה. רק נעלי ההתעמלות שנעל

נראו בלתי מתאימות. אמרתי לו שהוא לבוש יפה, והוא
גחך בעצב. ספר לי שהוציא לכבוד המארע הנכבד את כל
המלתחה הישנה שלו. "אם בכר משתגעים", אמר,
"וחוזרים חמשים-ששים שנה אחורה, לפחות שהכל יעשה
בצורה יפה, אסתטית". הוא רכן אלי ואמר בגחוך מוזר:
"אפלו אקנה לי שושנה ואשים בדש החליפה", וצחק מין
צחוק משנה.

אז התחלתי לחשב, שיתכן שהוא באמת התרגל לרעיון
הזה, לדויקרב ולאקדחים ולחזרה לימי נעוריו, ואולי זה
אפלו מתחיל למצא חן בעיניו. אבל לא אמרתי כלום. "דוי-
קרב הוא דרך יפה למות", אמר פתאם בקול חזק, קול לא-
לו. "גם פושקין, המשורר, מת בדויקרב".

חשבתי לעצמי שאין בכלל דרך יפה למות, נעדין לא
אמרתי כלום. בעת בכר ידעתי שהוא נמצא הרחק ממני,
במקום אחר ובזמן אחר, ונהיה לי עוד יותר עצוב.
אבל אז הוא אמר דבר מוזר: "בכל אפן", אמר, "אני
החלטתי שמצפוני יהיה נקי".

"על מה אתה מדבר?", שאלתי אותו.

הוא פתח את התיק שנשא בידו והוציא את האקדח —
האקדח האפר, הברזלי, שאותו שמר תמיד במזנדה שלו.
אחר-כך אָחוֹתוֹ בִּשְׂתֵי יָדָיו וְכוּן אוֹתוֹ אֶל עַנְפֵי עֵץ הָאֲרֶז,
שנצב למולנו בצלע הנדי. שני דרורים עמדו שם על ענף
והסתתרו מפני צליפות הגשם. רוזנטל כּוּן אליהם את
האקדח. עצם עין אחת, ואצבעו לחצה על ההדק.

סגרת את עיני בקוקה, בפחד. בעת הייתי בטוח, שרוזנטל
אינו חש בטוב. נרעדתי בכח כששמעתי את הנפץ. מן
ההרים חזרו ונדרדרו עלי קולות נהמה מאימים. פקחתי
את העינים. שני הדרורים עדין עמדו על הענף. רוזנטל
הביט בי וצחק. האקדח היה בידו, ולא עלה ממנו עשן. הדי
הזריה לא היו אלא הרעם ששאג בשמים מעלינו.

"אני", אמר רוזנטל, "אינני מתכוון לטען את האקדח שלי.
השלכתי את הכדורים".

התבוננתי בו מבלי להבין: "אבל לשורץ יהיו בדורים באקדח!", אמרתי.

"נכון", השיב לי, "אבל לי לא. כך אשמר על מצפוני הנקי וגם על כבודי. אופיע לקרב — ולא אפגע באיש. מעולם לא שפכתי דם, ובגילי כבר קצת קשה לשנות הרגלים". הבטתי בו ולא אמרתי דבר. חשבתי שאני, במקומו, לא הייתי מותר כך. אני הייתי בא באקדח טעון, ואפלו עם קרב ליתר בטחון. אבל אחר-כך חשבתי — לשם מה? מה ירויח רוזנטל מכך שגם שורץ יפגע? הנקמה? איזה דבר טפשי היא, הנקמה. רוזנטל אמר: "חבר דויד, אני מעריך מאוד את זה שלא אמרת לי עכשו בלום, שלא נסית לשכנע אותי ללכת לקרב עם אקדח טעון. אני מאד מודה לך על זה". הוא עשה הפסקה ונשם עמקות. אחר-כך הביט בי: "עכשו", אמר, "אני רוצה שתקשיב היטב. יש כמה ענינים שעלינו לסדר, ואני רוצה שתעזר לי בהם, כי אני סומך עליך".

העינים שלי כבר לא ראו דבר מרב הגשם והדמעות, אבל המשכתי להביט ישר קדימה. הוא נתן לי את המפתחות של החדר שלו בבית-האבות ובקש שאחזיר אותם לנחמיה תוסייה, המנהל, אם יקרה לו הגרוע מכל. את עונינו הכספיים עם ההנהלה כבר הסדיר, וזה לא צריך להטריד אותי. בכל הדברים המסבכים יטפלו החברים שלו מקפה "אלמג". גם זה כבר הסדר. אבל יש לו בקשה אחת, שרק אני אוכל למלאה: המזונדה, המזונדה האפורה שבחדרו. האם אוכל להפטר ממנה איכשהו? אין בה דברים יקרים, רק כאלה שיש להם ערך רגשי. הוא מתיר לי לקחת לעצמי מה שימצא חן בעיני, אבל מן השאר צריך להפטר.

פתאם היה לי רעיון. די מפתיע שברגע ההוא חשבתי על כך. שאלתי אותו, אם אוכל לתת את תכנ המזונדה לנרה, שיש לה חנות בדיוק בשביל דברים כאלה. רוזנטל זכר את נרה. פעם הבאתי אותו אליה, כדי שיכיר אותה ויראה את הדברים הנהדרים שיש לה בחנות. רוזנטל בא ואמר מיד, שהוא אינו סובל חפצים עתיקים וכל מיני דברים, שאין בהם תועלת חוץ מאשר לזכרונות משמשים. אבל נרה מצאה חן בעיניו, והם ישבו ושתו תה ופטפטו שעה ארוכה. היא ספרה לו, כמובן, על המסע שערכה בספינת הנילוס, והוא צחק כמו ילד קטן. אחר-כך הם עברו לדבר על מצב העולם ועל התכניות לעתיד; ואני חשבתי, שאם לנרה לא היה בעל, אולי היה אפשר לסדר משהו, כמו שבדרך-כלל קורה בסרטים...

בשהזכרתי לו בעת את נרה, הוא שמח ואמר, שזה בדיוק מה שצריך לעשות במזונדה; ושאם נרה תצליח למכר את החפצים שבה ותרויח מזה קצת כסף, הוא ירגיש שאפילו הזכרונות שלו תרמו בדרך כלשהי להנה, וזה כבר עושה לו טוב בלב.

אז קם, עמד מולי, לחץ לי את היד ואמר, שלא אלך אחריו. הסתובב והלך. כך עשה. אני נשארתי על הסלע, רטב מגשם ושונא את העולם כלו. לאט-לאט הלכה דמותו

והתרחקה בשביל העולה. נעלי ההתעמלות שלו היו ספוגות ביץ. הוא עלה בדרך העפר ונעלם ברחוב הגיא. רק דקות ארוכות לאחר מכן קמתי ממקומי והתחלתי להתהלך ברחובות בלא מטרה, והגשם לא פסק לרגע.

כבר הייתה השעה אחת, כשהגעתי לבית-האבות. הזקנים ישבו, בדרךכם, באולם הבניסה. חלקם בהו באויר וחלקם שוחחו זה עם זה או מלמלו לעצמם. הפל היה שקט מאד. עליתי לקומה השנייה ונכנסתי לחדרו של רוזנטל. היה מוזר כל-כך להמצא שם בלעדיו. החדר נראה שונה לגמרי, אף-על-פי שכל דבר נמצא במקומו הקבוע. הבטתי סביב וחשתי את צביטת הכאב: הרבה שעות בליתי בחדר הזה. אנשים רבים פגשתי כאן — את כל חבריו ואת אלה שרוזנטל היה "אוסף", כדבריו, כמי שאוסף בולים. בעת נסתיים כל זה.

למטה, ליד השלחן, הייתה המזנדה. אפרה, קטנה, קשורה בשתי חגורות של בד. הוא הביא אותה מגרמניה, וכל הזכרונות שלו היו חבויים בה.

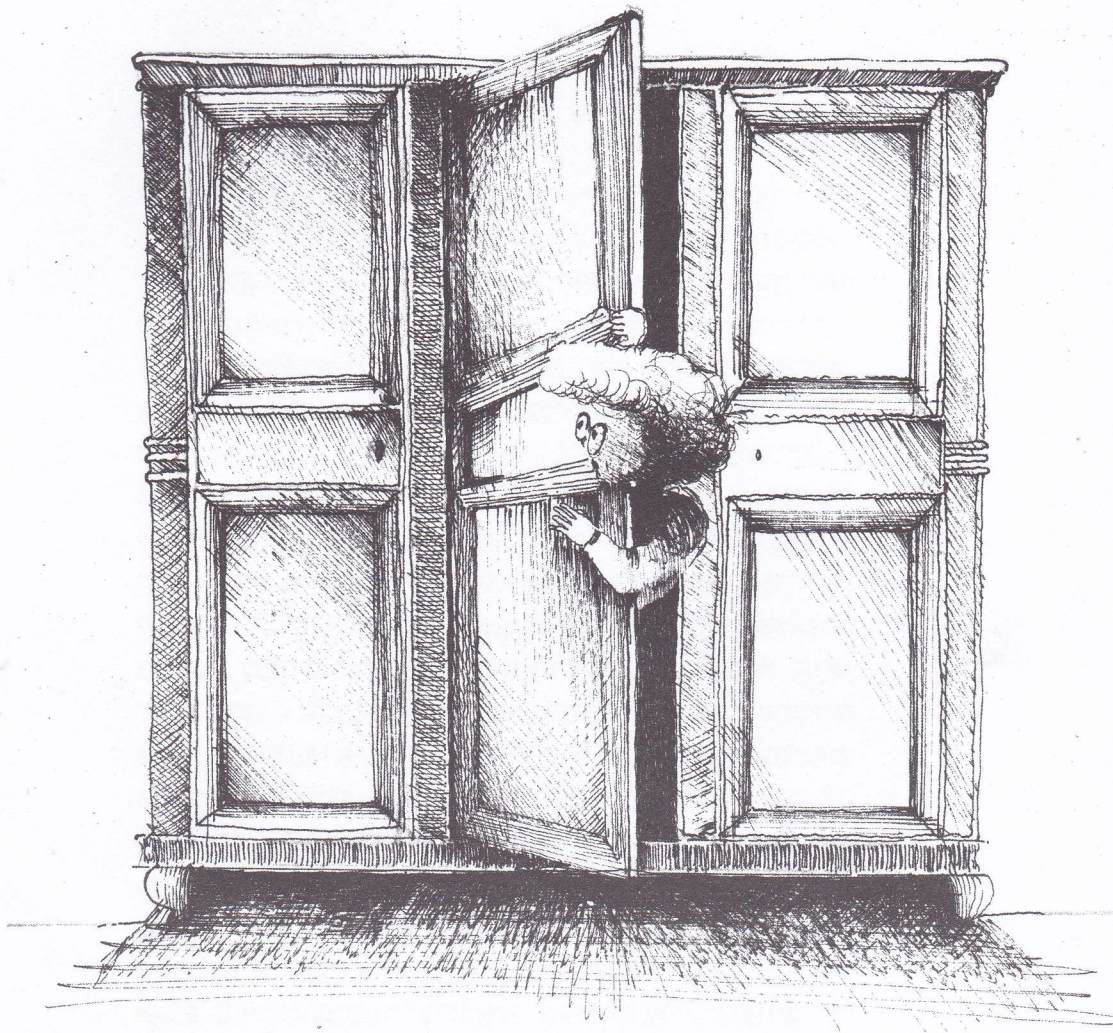
רכנתי ופתחתי אותה. ערמת הדפים, החפצים, הספרים שוב נבטה אלי. ברגע הזה צצה במחי מחשבה, ואחריה עוד אחת: תחלה חשבתי שהתמונה, תמונת העינים המפרסמת, עדין נמצאת במזנדה. המחשבה השניה הייתה מפחידה וחריפה הרבה יותר: אם אמנם היה מישהו, שגנב את התמונה שהייתה ברשות שורץ, הרי כמעט נדאי שינסה לגנב גם את התמונה שבידי רוזנטל!

המחשבה הזאת הייתה כל-כך מדהימה, שגשארתי קפוא באמצע תנועתי לקראת המזנדה. אבל לא זמן רב נותרתי בה; פי פתאם שמעתי בבהלה עצומה צעדים חרישיים, מהירים, המתקדמים במסדרון ונעצרים ליד החדר. אחר-כך שמעתי — מבעד לדפיקות הלב שלי — שמישהו מנסה את המנעול ביד לא בטוחה, אחר-כך החליט ללחוץ על הידית — ודלת החדר נפתחה.

מֵהֲרֵהוּרֵי בָּלֶשׁ מִתְחִיל

עֲבָשׁוּ אָנִי רוּצָה לְסַפֵּר עַל דְּבָרִים יְפִים. עַל רְגָעִים נְעִימִים. לְמַשָּׁל, עַל הַמְּכַתְּבִים, שְׂאֵלִישֵׁע שׁוֹלַח לִי מַחִיפָה; או עַל הַהֲצָגָה שֶׁכַּתְּבוּנוּ יַחַד בְּשָׁנָה שְׁעָבְרָה – הַצָּגָה, שְׂכָל מְלָה בָּהּ נִכְתְּבָה בְּמַהפָּךְ, מִן הַסּוֹף לַהֲתַחֲלָה, וְגַם הַעֲלִילָה הַתְּרַחֲשָׁה בָּהּ בְּסֵדֶר הַפּוֹךְ; או לְמַשָּׁל עַל – לֹא מְשֻׁנָּה – עַל כָּל דָּבָר שֶׁבְּעוֹלָם אָנִי מוֹכֵן לְדַבֵּר, וּבְלִבִּי שְׂלֵא אֲצַטְרֵךְ לְסַפֵּר כְּעַת עַל עֲצָמִי, עַל הַפֶּחֶד הַנוֹרָא שֶׁאֲחֹז בִּי, כְּאֲשֶׁר נִשְׁמָעוּ פִּתְאֹם צְעָדִים בְּמִסְדְּרוֹן בֵּית־הָאָבוֹת, וּמִיִּשְׁהוּ לְחִץ עַל הַיְדִית וּפְתַח אֶת הַדֶּלֶת. בְּרָגַע הַהוּא עִפְתִּי – כִּי אֵין לִי הַסֵּבֵר אַחֵר לְמָה שֶׁקָּרָה לִי – עִפְתִּי בְּמַהִירוֹת מַעַל לְכֶסֶא שְׁנֹצֵב לִימִינִי, רַחֲפִתִּי מַעַל לְסֵל הַנְּיָרוֹת וְהַמְּשַׁכְּתִי לְדָאוֹת כֶּךָ, חֲרִישִׁי וּמַהִיר בְּעֵטֶלֶף לִילִי, עַד שֶׁמְצֵאתִי עֲצָמִי – מִבְּלִי שֶׁאֲחַשֵׁב עַל כֶּךָ בְּהַגְיוֹן – בְּמַחְבּוֹא הַטּוֹב בְּיוֹתֵר, שֶׁיִּכְלַתִּי לְהַגִּיעַ אֵלָיו בְּפֶרֶק זְמַן קָצֵר כָּל־כֶּךָ: אַרוֹן הַבְּגָדִים הַגְּדוֹל, לְתוֹכוֹ נִכְנָסְתִּי, וְהַסְּפִקְתִּי אֶפְלוֹ לְסֹגֵר מַעַט אֶת דֵּלְתוֹ מֵאַחֲרֵי גְבִי, וּכְבֵּר בְּרָגַע הַבָּא שֶׁמַּעֲתִי אֵיךְ נִסְגְּרַת בְּרִכּוֹת דֶּלֶת הַכְּנִיסָה לְחֵדֶר, וְהֵאֱלָמוּנֵי הִיָּה בְּפָנַי.

יֵשׁ רְגָעִים בְּחַיִּים, שֶׁאֲתָה חוֹשֵׁב בְּעֲצָמָה שֶׁל שְׁלֵשָׁה מַחוֹת בְּיַחַד: מִחַ אֶחָד מִתְכַּנֵּן מְכַצְּעִים נוֹעְזִים, הַמַּחֵם הַשְּׁנַי פּוֹסֵל אוֹתָם, וְהַשְּׁלִישִׁי סֵתֵם רוֹעֵד מִפֶּחֶד וְשֵׁר לְעֲצָמוֹ שִׁירֵי תְּבוּסָה. בְּאֵרוֹן הַבְּגָדִים הָאֶפֶל שֶׁל רוֹזְנֵטֶל הֵייתִי נִתּוֹן לְגַמְרֵי לְשִׁלִּיטַת הַמַּחֵם הַשְּׁלִישִׁי. רַק אֶת קוֹל זְמוּזֵם שִׁירֵי הַתְּבוּסָה וְהַפֶּחֶד שֶׁמַּעֲתִי. בְּעֲצָם, שֶׁמַּעֲתִי גַם קוֹל נוֹסֵף: קוֹל צְעָדָיו שֶׁל הָאֱלָמוּנִי, שֶׁפָּסַע בְּחֵדֶר בְּצְעָדִים מַהִירִים,

עצבניים. שמעתי אותו פותח מגרה בשלחן, ואחר-כך היה שקט. רשרוש נירות. המגרה נסגרת. צעדים. נצמדתי בגבי אל קיר הארון. נסיתי להסתתר ולהעלם בין הבגדים. בארון שרר ריח חזק של נפטלין וגם של עלי מרנה, שרוזנטל הניח שם, כדי שלבגדיו יהיה ריח טוב ורענן. צמדתי בשקט בין חליפות וחלצות, בין מכנסי פלנל ואפדות צמר, והשתדלתי להיות חלצה או מעיל — משהו עם לולאות וכפתורים, רק לא משהו חי וחושב ופוחד.

מים.
על
מלה
מלה
שנה
אלא
בי,
נות,
פתי
רות
רות
עד
—
קצר
קתי
קבא
מוני

חות
וסל
זירי
תון
זירי
קול
מים,

דלת הארון לא הייתה סגורה היטב. לא הייתה לי פנאי למשוך אותה בחזקה, כשהועפתי בכחות על-טבעיים לארון. פס דק של אור הסתגן פנימה והפריע לי להבחין במה שמתרחש בחדר. אבל כדאי גם למהר ולומר בישר: לא הייתה אכפת לי מה קורה בחדר; כל מה שרציתי הייתה שמה שקורה שם יפסיק לקרות, ואני אוכל לצאת ממחבואי המחניק.

הנה, זה דבר שראוי לחשב עליו: חלק גדול מן השעות שבליתי בבית, בחדר שלי, כשאני יושב מצנף על המטה ובגז הארנב בזרועותי — חלק גדול מן השעות הללו הקדש לדמיונות מסעירים על מעשי הגבורה, שאני עתיד לעשות במצבים כמו זה, שבו הייתי נתון בעת. בצבעים חיים ועזים הייתי מצויר לי את עצמי בעת שאני פורץ מן המארב ולוכד בדלוג קל את השודר ו/או הרוצח ו/או החוטף, מפתיע אותם בתפיסת נלסון-כפול מאחור, וניחד עם זה חובט בסנטרם באגרוף ברזל, עוזר להם לקום על רגליהם הרוועדות, מניח על ידיהם את האזקים המכהיקים ואומר בקול רגוע ואבהי: "זהו זה, ג'וני, המשחק נגמר." והנה, למרות כל השעות שהתאמנתי לשם כך בדמיוני — כאשר הגיע הרגע המתאים, נטש אותי האמץ. עד כדי כך פחדתי, שלא נסיתי אפילו להציץ מבעד לדלת ולראות מיהו האיש שבחדר — מחדל, שבגללו היו בודאי מסלקים אותי מכל בית-ספר לבלשים או, לפחות, מוסרים לי תעודה בנסח "הנ"ל יעלה בתה, אך לא בבית-ספרנו". אבל האיש שבחדר לא בזבז את זמנו על פחדים ונחששות. להפך — הוא הייתה בוטח ביותר: שמעתי צעדים נמרצים נעים כה נכה, שמעתי אותו מתנשם ממאמץ כאשר גחן, כנראה, מתחת למטה, והשתאיתי למרץ שלו, כאשר פתח וסגר מגרות במהירות רבה. לא הייתה לי ספק, שבועוד כמה דקות ינסה לחפש בארון, והמחשבה על כך לא גרמה לי רטוטי אשר זעירים. להפך. אבל הייתה לי יסוד לתקנה: שצדתי, שככל שיזכר זמן רב יותר, יתקף הגנב עצבנות

וירצה להסתלק מזירת הפשע, גם אם לא יבצע את משימתו. בזהירות הרמתי את ידי וקרבותי לעיני את השעון. הוא זהר בחשכה באור ירקרק: השעה הייתה עשר דקות לפני שתיים. אם הגנב יצא מכאן במהירות, עוד אספיק להגיע באוטובוס לקבוץ רמת-רחל ולספר לרוזנטל ולשורץ שראיתי אותו, או לפחות שאני יודע על קיומו של הגנב; משמע — שיש אדם נוסף, זולת שניהם, היודע על התמונות שאדית שטראוס ציירה ומסרה לידיהם לפני שעזבה את הארץ; ופרוש הדבר הוא, שאין הם צריכים לערף את הדיו-קרב, אלא לאחד את כחותיהם כדי למצא יחד את הפושע.

אבל ברגע שחשבתי על כך, הפתה בי מחשבה אחרת — מדהימה ומבריקה כל-כך, שבדמיוני כבר ראיתי איך מנהל בית-הספר לבלשים בא ומתחנן לפני אבא שלי, שיחזיר אותי לבית-ספרו — ולא בתלמיד סתם, אלא כמורה וכמחנך לדור חדש של בלשים.

וזה דבר הרעיון שצץ בי: מלבדי, רק שורץ ורוזנטל יודעים על תמונת העינים ותמונת הפה שציירה אדית. וכעת: שורץ יודע, שרוזנטל נמצא ברגע זה בדרך למטע התפוחים ברמת-רחל. מה מונע ממנו, אם בן, לבוא להחרו של רוזנטל ולחפש בו, ביסודיות ובלי חשש להפרעה, את התמונה שלו, שלדעתו נמצאת כאן?

ואז התעליתי על עצמי והוספתי רעיון מבריק נוסף לשרשרת השגיי-המחשבה שלי בארון: אולי, בכלל, כל תלונתו של שורץ אינה אלא שקר? אולי כל זה לא הנה אלא מחבולה ערמומית, שנועדה לסלק את רוזנטל מחרו בשעה מסוימת, כדי ששורץ יוכל להכנס לשם באין מפריע ולגנב את התמונה השיכת לרוזנטל!

אני מקנה שאתם עוקבים אחר דרך המחשבה שלי. מי שקרא ספור מתח אחר בחייו, יבין אותי בקלות. אני למשל, הבנתי; וככל שהעמקתי להבין, חשתי איך ידי מתאגרפות בכעס. איזו מחשבה שטנית, חשבתי לעצמי,

איזה מח גאוני יש לו, לשונו! הוא שולח לרוזנטל מכתב
איום על כך שרוזנטל פרוץ, כביכול, לביתו ונגב את תמונת
הפה, בעוד שלמעשה התמונה לא נגנבה כלל; וכל
המזמה, כל המשחק המטפש של הדיוקרב, נועד רק
לאפשר לשונו לגנב את תמונת העינים שבביתו של
רוזנטל!

באותו רגע נעלם ממני הפחד. זכרתי את חרדתו הנרגשת
של רוזנטל בבקר; חשבתי על כך, שרוזנטל כבר נפרד
במחשבתו מכל היקר לו; וידעתי ששונו עשה כאן מעשה
אכזרי שלא יעשה. הוצה תקסה בכפות הידים שלי, והזעם
כאלו הצמיח קרניים אדמות על מצחי. חשתי, שעוד מעט
ואנגח בדלת הארון מרב חמה, ושלא אכפת לי שהוא, רוני
שונו, נועל נעלים מספר ארבעים ושבע, ושהוא היה פעם
הבריון של אוניברסיטת הידלברג, נאפלו שעלול להיות לו
אקדח מימי מלחמת העולם הראשונה בכיסו; וידעתי שאני
חייב לעשות משהו, ולו רק כדי לנקם את פחדו של רוזנטל.
מבלי לחשב פעמים — ואתם כבר יודעים שזה אינו
מתאים לי כלל — פסעתי דרך החלצות התלויות,
המעילים והקולבים, פתחתי בכח את דלת הארון —
וקפצתי החוצה.

האלמוני, שהיה רכונ באותו רגע על המזנדה, זנק ממקומו
כמו חתול מבהל. הוא ממש נתז מן הרצפה, נחבט במטה,
קם ועמד מולי — ואז צעקנו שנינו. מפחד צעקנו — ואני
פחדתי יותר: כי פניו של האלמוני היו מכרים לי מאד; כי
הבקר ישבתי בספריית בית הספר והבטתי בתצלום שלהם
במשך דקות ארוכות, ועל-כן ידעתי שאינני טועה; כי
האלמוני, אשר נצב לפני בחדרו של הינריך רוזנטל בבית-
האבות, לא היה כלל רוני שונו, אלא נערה צעירה ויפה;
והיא הייתה, ללא כל ספק ובלי שום הגיון, אדית שטראוס
— הציירת, אהובתם המתה של רוזנטל ושונו, אשר
נפטרה, בזכור, לפני שבע-עשרה שנה בעירת מרפא קטנה
באנגליה.

אן

אני צֶעֱקָתִי. אינני זוכר אם צֶעֱקָתִי "אמא'לה" או "יא" או כל קריאת פחד מקבלת אחרת, אבל בקולו של הפחד ההוא לא היה נתן לטעות. זה היה הפחד מפני הגרוע מכל, בינון שמצאתי את עצמי נצב פנים אל פנים עם רוח: רוח הרפאים של הציירת אדית שטראוס.

"או, מי גוד", אמרה הרוח באנגלית רהוטה.

איש מאתנו עדין לא זו. היא הייתה גבהה ממני במעט, והיו לה משקפים ענקיים, שכסו את מחצית הפרצוף שלה; ובכל זאת לא חששתי שאני טועה בה — ואתם יודעים מהדוע: כי הבקר, באשר סלק אותי מר נחמני מן השעור באנגלית והורה לי ללכת ולכתב עבור באנגלית, העדפתי לקרא בספריה על הציירת אדית שטראוס. בספר האמנות היהודית המודרנית מצאתי את תמונתה וגם את המידע הנדאי, שלפיו נפטרה הגברת שטראוס בשנת 1949. גם רוזנטל וגם נרה אשרו את המידע הזה, כך שלא היה לי יסוד לפקפק באמתותו. וחוץ מזה, אם אמנם ארע גם ואדית שטראוס נותרה בחיים, הרי הייתה ביום בגיל חמשים בערך; והאשה שלמולי נראתה כבת עשרים לכל היותר, לבושה סרבל גינס ספורטיבי ומשקפי ראיה אפנתיים גדולים, וכל אלה לא נראו לי כתלבשת אחידה אפניית של תלמידות בית-הספר לרוחות רפאים.

אבל חוץ מן הבְּעִיָּה הפעוטה הזאת היא נראתה בדיוק כמו אדית. לא היה כל מקום לטעות. וזה היה הנורא מכל: כי עם טעיות ידעתי שאפשר להסתדר, אבל עם רוחות לא היה לי נסיון רב.

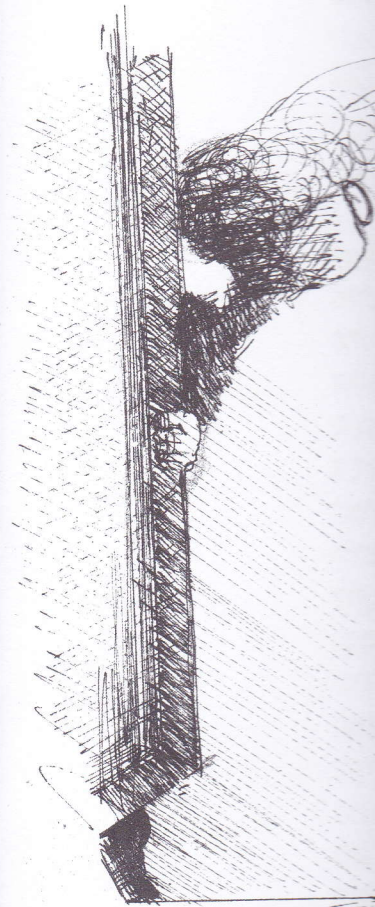

"אתה כל-כך חזר", אמרה הרוח בעברית, במבטא אנגלי
כבד, והביטה בי בדאגה. היא הוציאה מכיסה ממחטה,
הרטיבה אותה בכיור הסמוך וכלי הכנות מרבות החלה
לשפשף את המצח שלי. "בוא, שב כאן. תכף תרגיש טוב
יותר". כך אמרה. ליד שלה היה ריח נעים של בשם,
ומבטה היה רך וסקרני. היא נראתה לי רוח מן הסוג
הנחמד.

"השם שלי אן", אמרה לי, "אן שטראוס".
 "נאני חמור", אמרתי לה. היא הביטה בי בהפתעה.
 נאנחתי עמקות.
 "שמי דויד. ואת אן. את הבת של אדית שטראוס, נכון?"
 "מה? שמעת על אמא שלי?"
 אמרתי: "שמעתי על אמא שלך הרבה מאד בעשרים
 וארבע השעות האחרונות".

לו הקשבתי יותר למה שספרה לי הבקר נרה, יכול הייתי
 לחסוך לעצמי את הבהלה ולשער מיד, שאן אינה הרוח של
 אדית — אלא רק הבת שלה — אף-על-פי שורה לא ידעה
 בדיוק אם לאדית היה בן או בת. אבל אז נזכרתי שבצעם אן
 זו חיבת לי כמה הסברים, ועל-כן קמתי מן המטה ועמדתי
 למולה. אמרתי לה בשפה ברורה, שיש דברים רבים שהיא
 אינה יודעת, ושמדבר בנושא של חיים ומות; ואם היא לא
 תספר לי מיד את כל הידוע לה על התמונה שנגנבה מרודי
 שורץ, ואם לא תסביר מיד מה היא עושה כאן בחדר של
 רוזנטל, אזי היא עלולה להחמיר את הנזקים שכבר גרמה.
 דברתי במהירות, נאני חושב שאן לא הבינה כל-כך למה
 בדיוק אני מתכוון; אבל נימת הדחיפות שהיתה בקול שלי
 שכנעה אותה לספר לי את כל הידוע לה.
 היא היתה בת ארבע, כשנפטרה אמא שלה. היא כמעט
 שאינה זוכרת אותה, כי בשנות חייה האחרונות שהתה
 אדית במוסדות שונים. אביה גדל אותה ואחר-כך נשא לו
 אשה אחרת, שהיתה לאן אם טובה ואוהבת. אן לא ידעה
 דבר על חייה של אדית. אבא לא אהב לדבר עליה, וכך
 ארע שאן לא ידעה אפלו שהיא עצמה יהודיה, ולא היתה
 לה כל זיקה לישראל.

אבל לפני שלש שנים נפטר האב. לפני מותו מסר לה
 מכתב — מכתב שכתבה לה אדית לפני מותה. אן הפסיקה
 לדבר והביטה בי, שוקלת בדעתה אם אני די בוגר להבין
 את הדברים שהיא מספרת לי. נעצתי בה מבט ברור, הישר
 בעיניה. היא המשיכה לספר.

גלי
 טה,
 ליה
 טוב
 שם,
 סוג

במכתב בקשה אדית את סליחתה של בתה. התנצלה, על שלא היתה לה אם טובה ועל שהיא עוזבת אותה בגיל רך כל-כך. "כאשר תקבלי את המכתב הזה", כתבה אדית, "תהיי בנדאי אשה, מבגרת, ואולי יהיו לך ילדים משלך". אדית ספרה לה במכתב על חייה; על ילדותה בגרמניה, ועל בגרותה בפלשתינה, ארץ-ישראל. היא כתבה על הכל — על אהבותיה, על ציוריה; על המעשה שעשו בה אנשי המחתרת בענש, על שקשרה קשרים עם הקצין האנגלי, אביה של אן. אז ספרה לי אן דברים שכתב ידעתי על אהבותיה הגדולות של אמא שלה לרוזנטל ולשורץ. היא ספרה על שתי התמונות, שצירה לפני שעזבה את הארץ. "שתי התמונות האלה הן-הן אמא שלך", כתבה אדית לבתה, שאותה כמעט לא הכירה. היא בקשה ממנה, שבאשר תגדל ותעמד ברשות עצמה, תעשה כל שביכלתה כדי להשיג את שתי התמונות. "מכל התמונות שצירתך", כתבה לה אדית, "אלה היקרות ביותר ללבי. את חייבת להשיג אותן. רוזנטל ושורץ אינם זקוקים להן עוד. הם ישבחו אותי מיד. אבל אני רוצה שאת תכירי את פני".

אן הביטה בי בשאלה. אמרתי במהירות: "הם לא שכחו. הם שניהם עוד זוכרים. אמא שלך לא היתה אשה שאפשר לשכח. אבל המשיכי לספר".

והיא ספרה. המכתב ומות אביה האהוב שנו את חייה. פתאם החלה לחוש קשר ליהדות, לישראל. היא קראה ספרים על ההיסטוריה של היהודים ועל תקומת המדינה; הלכה לבית-הכנסת של הקהלה היהודית בלונדון; נפגשה עם שליחי עלייה מישראל; וקצרה מאד היתה דרבה לכאן, בעולה חדשה. אפילו שבה לקרא לעצמה בשם משפחתה היהודי של אמא שלה — שטראוס.

ישבתי והקשבתי לה. חשבתי על הגורלות המוזרים של בני-האדם. רוזנטל הגיע לכאן מגרמניה. כך גם אדית, והיא נדרה מפה לאנגליה, רק כדי שבתה תשוב לכאן לאחר שנים רבות כל-כך. אן המשיכה לספר. זה שנה וחצי שהיא

באן, בקבוץ קרית ענבים, וכל הזמן מציק לה המכתב. הידיעה, שהיא אינה ממלאת אחר בקשתה האחרונה של אמה, היתה מענה אותה. השבוע חשה, שאינה יכולה לשאת זאת עוד. החליטה לבוא לירושלים ולהפגש עם שורץ. הוא נהג בה בחשדנות מרבה, ועוד לפני שפצתה את פיה, האשים אותה שבאה לביתו למטרות של "רגול או התרמה למוסדות מפקפקים". הוא היה תוקפני מאד ועוין. מעבר לגבו, על השדה, ראתה אן את התמונה. אי אפשר היה לטעות בה. תמונת הפה החי, הצוחק — הפה של אמה.

"ואז גנבת את התמונה", אמרתי ברגז. הבטתי בה בהשתאות: כל-כך עדינה למראה נראתה לי, והנה — מעשה כזה.

"אתה לא תבין", אמרה לי. "זו היתה המזכרת מאמא שלי, והוא היה איש נתעב כזה, ואני לא גנבת — — —"
"מה?!", שאגתי וזנקתי ממקומי. אם אן איננה הגנבת, הרי שהסכנה עדין לא חלפה!

"לקחתי", הסבירה אן בחסר נוחות. "בעצם, שאלתי ממנו את התמונה — כלומר, בשיצאתי סוף-סוף מביתו של מר שורץ, התמונה היתה אצלי; אבל בעבר דקות מעטות היא כבר היתה שוב בדרך אלי. אמה מבין?"

לא. לא הבנתי כלום.

"הבט", אמרה לי בתקיפות, וסמק של בעס עלה בלחייה, "אני אינני גנבת. התמונה הזו, שהיתה כל-כך יקרה עבורי — לא הייתי מסגלת להחזיק בה אצלי, כי לא יכולתי לשאת את העבודה שגנבת אתה. מוטב היה לי שלא תהיה בידי, שתשאר בידי אותו זמן נורא, ובלבד שלא אגנב אותה. אני — — — אמה מבין?"

והתחננה. הנהנתי בראשי.

"ומה עשית בתמונה?", שאלתי.

אן צחקה צחוק מריר. "הסתפקתי בפתרון עלוב: צלמתי אותה במכונת צלום באחת החנויות. רק העמק חור,

מאכזב. מִיָּד אַחֲר־כֶּךָ אָרֻזְתִּי אוֹתָהּ וְשַׁלַּחְתִּי אוֹתָהּ לְבֵיתוֹ
שֶׁל שׁוֹרֵץ. הִיא נֹדֵאִי הַגִּיעָה לְשֵׁם כְּבָר׃
הַתְּבוֹנְנֹתַי בָּהּ בְּהַשְׁתָּאוֹת. הִיא כָּלֵל לֹא יָדְעָה לְאִיזוֹ תִּסְבַּכַּת
גָּרְמָה. ״נ... אוֹתוֹ הַסֵּדֵר״, שֶׁאֵלֵתִי בְּלִשׁוֹן עֲדִינָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא
לִפְגַע בָּהּ, ״אוֹתוֹ הַסֵּדֵר הַתְּבוֹנֵת לַעֲשׂוֹת גַּם בָּאֵן, אֶצֶל
רוֹזְנֹטֵל?״

״בֵּן״, עָנְתָה לִי בְּחֻצִי קוֹל וְהִתְחַמְקָה מִמִּבְטִי. ״הִבֵּט, אָנִי
יודעת מָה אַתָּה חוֹשֵׁב עָלַי, אָבֵל אָנִי חֲשַׁבְתִּי שׁוֹזֵר דְּרָךְ
שֶׁאֵינָה פּוֹנֵעַת בְּאִישׁ. אָנִי מְשַׁעֲרֶת, שׁוֹרֵץ אֶפְלוֹ לֹא
הִרְגִישׁ שֶׁשֶׁאֵלֵתִי מִמְּנוֹ אֶת הַתְּמוּנָה לְכַמָּה דְּקוֹת. גַּם
רוֹזְנֹטֵל, הִסְבֵּא שְׁלֶךְ, לֹא הָיָה מְרַגֵּשׁ׃

״הוּא לֹא סָבֵא שְׁלִי״, אָמַרְתִּי, ״אֲנַחְנוּ רַק יְדִידִים״. אַחֲר־כֶּךָ
הִבְטַחְתִּי בְּשַׁעוֹן. הַשְׁעָה הָיְתָה שְׁתִּים וְחֻצִי. ״כָּעַת הַקְּשִׁיבִי לִי,
אֵן״, אָמַרְתִּי בְּקִרְרוּחַ כְּכֹל שִׁיכְלֵתִי. ״אָנִי חוֹשֵׁב שְׁמַגִּיעַ לָךְ
עֲנֹשׁ אִים וְנוֹרָא, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵת כָּלֵל לֹא יודעת מָה
עוֹלָלָתָ. שְׁנֵי אֲנָשִׁים עוֹמְדִים לְהִרְגֹּז אֶת זֶה בְּדוּקְרָב בְּגִלְל
הַמַּעֲשָׂה חֲסֵר הָאֲחֻרִּיּוֹת שְׁלֶךְ. אָבֵל אֵין לִי פְּנָאִי לְהִטִּיף לָךְ
כָּעַת מוֹסֵר. אִמֵּר רַק זֹאת: אִם תִּקְשִׁיבִי לִי כָּעַת הֵיטֵב, אִם
תִּסְכִּימִי לַעֲשׂוֹת כְּדִיוֹק מָה שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לָךְ בְּלִי הַסּוֹסִים
וּבְלִי הַתְּנַגְדוֹת, אוֹלִי נוֹכַל לְסִים אֶת כָּל הַפְּרָשָׁה הַמוֹזְרָה
הַזֹּאת עַל הַצַּד הַטוֹב בְּיוֹתֵר״. דְּבַרְתִּי בְּמֶרֶץ וּבְכִהִירוֹת, וְאָנִי
חוֹשֵׁב שֶׁאֲבֵא שְׁלִי — שֶׁהוּא עוֹרֵךְ-דִּין — הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת
גַּא בִּי. ״וְעוֹד דְּכָר: אִם תַּעֲשִׂי אֶת כָּל מָה שֶׁאִמַּר לָךְ, נִדְּמָה
לִי שֶׁתוֹכְלִי לְקַבֵּל עוֹד הָעֶרֶב אֶת הַתְּמוּנוֹת הַמְּקוֹרִיּוֹת שֶׁל
אִמָּךְ מְשׁוֹרֵץ וּמְרוֹזְנֹטֵל, וְלֹא תִצְטָרְכִי לְהַסְתַּפֵּק בְּהַעֲתִיקִים
חוֹרִים שְׁלֶהֵן״. רִאִיתִי אֶת מִבְטֵי הַסֵּפֶק בְּעֵינָיָהּ. יִדְעֵתִי הֵיטֵב
שֶׁהַסְּכוּיִים קְלוּשִׁים, אָבֵל הָיָה לִי רַעִיוֹן מְטָרָף. ״עוֹד מַעֲט
תִּפְתַּח הַחֲנוּת שֶׁל נְרָה״, אָמַרְתִּי לָהּ, ״וּבְדֶרֶךְ לְשֵׁם אֶסְבִּיר
לָךְ מִיְהִי נְרָה. אָבֵל עַד שֶׁנִּצָּא אֵלֶיהָ נוֹתְרוּ עוֹד כְּמָה דְּקוֹת,
שֶׁבָּהֵן אָנִי זְקוּק לְשִׁקֵּט כְּדֵי לְחַשֵּׁב״. אֵן הַבִּיטָה בִּי
בְּהַשְׁתָּאוֹת. אָנִי חוֹשֵׁב שֶׁנִּהְגַּתִּי קֶצֶת בְּשַׁחֲצוֹנֹת בְּמַעֲמַד
הַהוּא, אָבֵל יִדְעֵתִי שֶׁאֲנִי חֲזִיב לְהַחֲדִיר בָּהּ בְּטַחּוֹן, כְּדֵי

שמתסכים לבצע את התכנית שלי.
"ומה אני אעשה בינתיים?", שאלה אן בקול משעשע,
שהזכיר לי שבכל זאת אני צדין רק נער בן שמים-עשרה
בעינייה.

ואז עלה במחיי הרעיון הגאוני ביותר. הסברתי לה אותו.
היא הססה. אמרתי שאם תעשה זאת, אראה בכך פצוי על
הבהלה שגרמה לי קדם. היא צחקה. היא הסכימה. מצאנו
במה דפי נזר ועט, ובדקות הבאות, באשר שרלוק הולמס
הגדול ישב על המטה של רוזנטל ותכנן את צעדיו הבאים,
ישבה אן שטראוס ליד השלחן וכתבה במהירות ובמרץ,
באנגלית פשוטה וברורה, חבור בן חמשה עמודים על
אודות "ג'ורג', הנער מלונדון".

דוֹ-קָרֵב

בְּשִׁעָה שְׁלֹשׁ בְּדִיּוֹק הַגִּיעָה נָרְה אֶל הַחֲנוּת שְׁלֵה שְׁבִשְׁדָּרוֹת
הַרְצֵל בְּבֵית־הַפָּרֶם. נוֹתְרָה שְׁעָה אַחַת בְּלִבְךָ עַד לְדוֹ-קָרֵב
בֵּין רוּדֵי שְׁנֵרֶץ לְבֵין הַיְגָרִיךְ רוּזְנָטֵל בְּמַטְע הַתְּפוּחִים שְׁלִיד
קְבוּץ רְמַת־רַחֵל, וְכֹזֹר — בְּאֶקְדָּחוֹ שֶׁל רוּזְנָטֵל לֹא הָיוּ
בְּדוּרִים. סְמַכְתִּי עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: עַל הַמְּכוּנִית הַקְּטָנָה
וְהַיְשָׁנָה שֶׁל נָרְה; עַל הַחֲנוּת שֶׁל נָרְה; וְעַל מְהִירוֹת
הַמַּחְשָׁבָה שְׁלֵה. בְּחַנְתִּי אוֹתָן בְּסֵדֶר הַפּוּךְ. אֵת בְּחִינַת
מְהִירוֹת הַמַּחְשָׁבָה עֲבָרָה נָרְה בְּקִלּוֹת. הַצְּגִתִּי בְּפָנֶיהָ אֵת אֵן,
אֲמַרְתִּי לָהּ שֶׁהִיא בְּתֵה שֶׁל אֲדִית, הַצְּיִרְתִּי שְׁעֲלֶיהָ שׁוֹחֲחֵנו
הַבְּקָר, וְהַשְׁתִּים לְחֻצוֹ גִּדִּים. נָרְה אָמְרָה: "גּוֹטְזוּלְהַלְפֹן,
כְּמָה שֶׁהִיא דוּמָה לְאֵמָה שְׁלֵה!", אֲבָל אֲנִי לֹא הִנְחִיתִי לָהּ
לְשֹׂאֵל שְׂאֵלוֹת וְאֲמַרְתִּי: "נָרְה, אֵין זְמַן לְהַסְבִּירִים; בְּעוֹד
שְׁעָה עוֹמֵד לְהַתְּרַחֵשׁ דְּבָר אֵים וְנוֹרָא בְּמַטְע הַתְּפוּחִים
שְׁלִיד קְבוּץ רְמַת־רַחֵל. זֶה עֲנִנְן שֶׁל חַיִּים וּמְנוֹת, וּמְדַבֵּר
בְּעֵקֶר עַל מְנוֹת. רוּזְנָטֵל, זֶה שְׁדַּבְּרָנוּ עֲלָיו הַבְּקָר, עֲלוּל
לְהַהֲרֹג שֶׁם אִם לֹא נוֹדְרוּ, אֵת מְבִינָה?"

הִיא לֹא הַבִּינָה. בְּכֻלָּל, בְּשִׁעוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת אֲמַרְתִּי לְאֲנָשִׁים
סְבִיבֵי דְבָרִים לֹא בְּרוּרִים, הַצְּעִתִּי הַצְּעוֹת מוֹנְרוֹת וְתַכְנֹנְתִּי
תַכְנִיּוֹת תְּמוּהוֹת. אֲלֵהִים לְבָדוּ יוֹדַע מֵהֵיכֵן הָיָה לִי הָאֲמִץ
לְהַסְתַּבֵּן בְּךָ — וְאוּלַי הָיְתָה זֶה טְפֹשׁוֹת יְלִדוּתִית, וְלֹא אֲמִץ;
אֲבָל לֹא הָיָה לִי זְמַן לְהַסּוּסִים.

נָרְה הִנְהִנָּה בְּרֵאשָׁה. עֵינֶיהָ הַבְּרִיקוּ, וְאֲנִי גִדַּעְתִּי שְׁתַּעְזוּר.
בְּכָר נְעֻשִׁיתִי רְגוּעַ מְעַט יוֹתֵר, כִּי נָרְה הִיא בְּאֵמַת מְשֻׁהוּ
מִיָּחָד, וְטוֹב שֶׁהִיְתָה לְצַדִּי. בְּעַת הָיָה עֲלִינוּ לְבַחֵן אֵת הַחֲנוּת
שֶׁל נָרְה — כְּלוֹמֵר, אֵת תַּכְּן הַחֲנוּת. הַסְּבִרְתִּי לְנָרְה וּלְאֵן

את התכנית שלי. ראיתי שהן לא השתכנעו. אמרתי שאני
בטוח, שרק כך תוכל אן להשיג את התמונות מידי רוזנטל
ושורץ. עדין פקפקו. אז אמרתי שרק כך נצליח למנע את
הדיוקרב. הן שכנעו.

צללנו שלשתנו לתוך החנות הקטנה ולמחסן שבירכתיה.
נכרנו בערמות, העפנו חפצים לכל עבר והעלינו תימרות-
אבק עתיק יומין. מדי פעם הייתה נרה שולפת משהו מאיזה
מדף נסתר או מורידה, באמצעות נו, קולב התלוי מן
התקרה, והיינו בוחנים את השלל. אני הייתי מאמץ את
עיני, כדי לראות בחשכה, ואת זכרוני, כדי לערף את
ההשנאה הנחוצה. אחר-כך הייתי פוסל: לא, אינו מתאים;
הדבר חזב להיות מדיק, העתק ממש. גם אן השתתפה
בחפושים. היה מענוג לראות אותה מתפלשת בערמות
הבגדים והקפסות והמזונות, זוחלת בין תבות התפירה
העתיקות, נחבטת בראשה במנורות העץ — ואינה
משמיעה אף מלה של תלונה.

ואז, כשהשעה הייתה כבר שלש וחצי, וכלנו במעט נואשנו,
נאני הייתי מוכן לנסע לרמת-רחל מבלי להוציא לפעל את
הרעיון שלי — מצאה נרה את הדבר שחפשנו, את הדבר
שכאלו המתין עבורנו במעמקי המחסן במשך שלשים
שנה. וכעבר ארבע דקות, ארבע דקות שבהן המתנתי אני
מחוץ לחנות, יצאו אלי נרה ואן, צוחקות ועיניהן בורקות,
נאני מחאתי בפנים מרב שמחה — כי כך בדיוק ראיתי את
הדבר בדמיוני; אלא שלא היה פנאי לשמחה פרועה, כינו
שמחוגי השעון הראו כבר עשרים דקות לפני ארבע, והזמן
דחק.

זנקנו למכונית הקשישה של נרה. אן שלפה ראי מארנקה
ושנתה את תסרקתה על-פי ההוראות המדיקות שלי.
אחר-כך הביטה אלי, אל המושב האחורי, "עשתה פרוצה"
וקרצה לי בחיוך. היא הייתה נפלאה, נאני הייתי בטוח
שהתכנית שלי תפעל.

המכונית האמללה נאנקה, כשלקצה נרה על דושת הגז.
נרה חלפה ברוח סערה על-פני מכוניות ומסלולים, ואפה
צמוד כמעט לשמשה הקדמית. בינתיים ספרתי לה ולאן את
פרטי הפרשה בלה — החל באתמול, באשר קבל רוזנטל
את מכתב האיום, ואחר-כך אחרה, אל תוך מעגלי הזמן
— אל ימי הלמודים באוניברסיטה של הידלברג, אל
ירושלים של שנות השלשים והארבעים, אל אנגליה, שבה
נפטרה אדית ונולדה אן, ושוב לכאן, אל שנות הששים ואל
ירושלים.

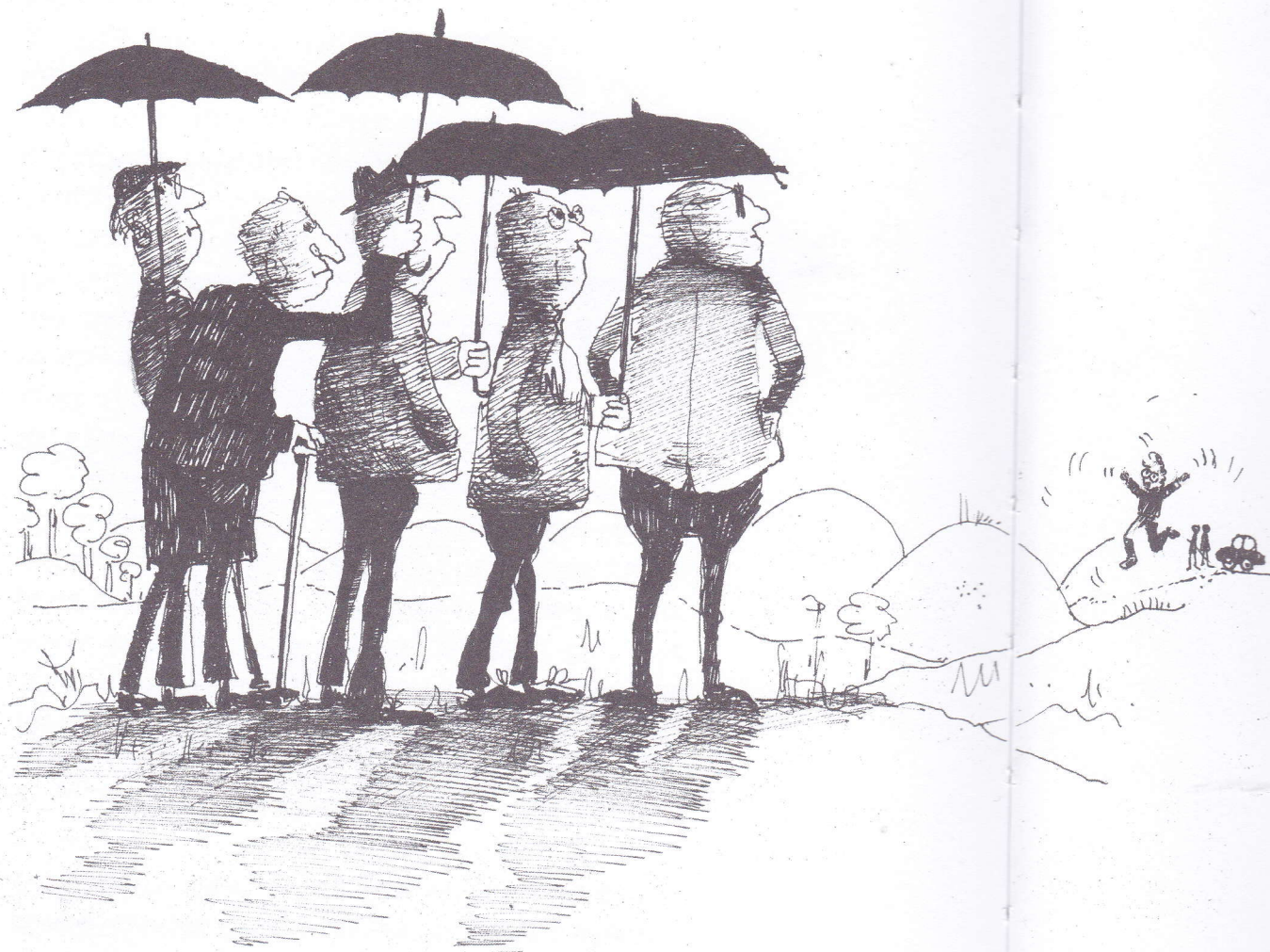
לא ראיתי את פניה של אן, כי היא ישבה וגבה אלי; אבל
ראיתי את הערף שלה — ומי שחושב שערף הוא חסר
הבצה, אינו אלא טועה. הערף של אן היה מועזע. הוא היה
נפחד. אחר-כך היה מכונן מרב הרטה וזעם על עצמה.
שלישנו שתקנו, ורק המנוע נהם.

בחמש דקות לפני ארבע הגענו. זה היה כבר מאחר מאד,
ואני קויתי שלא מאחר מדי. חנינו ממש ליד מטע
התפוחים, ואני זנקתי מן המכונית. לפני-כן הסברתי לאן
בדיוק מה עליה לעשות — ומתי. ה"מתי" היה חשוב
ביותר, והייתי מדאג מעט, מכיון שלא הייתי בטוח אם
ירדה לסוף דעתי.

גשם דקיק החל לרדת, ואני רצתי מהר ככל שיכלתי.
ידעתי בדיוק לאן לרוץ, כי מולי, בלב המטע, ראיתי
התקהלות קטנה. זה היה רגע קשה: פתאם הייתי בטוח
שנכשלתי; יותר מכך — חששתי שהרצון הילדותי שלי
— לשחק מין משחק של תאטרון — גרם לכך שהגעתי
מאחר מדי לדוקרב. הרגשתי פחד קר ולח מרפרף על-פני
הלב שלי, ושמעתי את קולה של אמא בעת שהיא אומרת
לי: "אתה חי לך בעולם דמיוני בלבד, שלפעמים אתה
מבלבל בינו לבין המציאות"; והיא צדקה מאד. בשניות
ההן לא הייתי בטוח אם לא גרמתי לבלבול קטלני בין שני
העולמות, והספקתי לשנא את עצמי ואת החלשה שלי
לראות את החיים ואת האנשים סביבי כאלו הם רק חלק

מספור דמיוני, שאני כותב.
קרבותי בריצה אל קבוצת האנשים, והם הסתובבו אלי
והביטו בי בהפתעה. בלמתי את מרוצתי. צמדנו והבטנו זה
בזה.
הם היו כלם אנשים זקנים מאד. לבושים היו במעילים
ארכים כהים, ומעל לראשיהם היו כמה מטריות שחרות.

הם סקרו אותי בתמהון. כפופי גו היו בלם מחמת הזקנה, ופניהם חרושי-קמטים. לרגע אחד נראו בעיני בציור מוזר, ואחר-כך החלו פניהם ללבש צורה מברת; הרי כבר פגשתי אותם, את בלם — ידידיו של רוזנטל היו מקפה "אלמג", ותחת פקודו שרתו בסירת הקשישים שהקים. במרחק-מה ראיתי את רוזנטל עצמו, עומד בגבו אלינו ומביט הרחק, אל הכפר הערבי צור-באחר, שנעטף בערפל. הפניתי את מבטי שמאלה — ולראשונה ראיתי את שורץ, את רודי שורץ, הבריון מאוניברסיטת הידלברג. לולא הייתי מתווח בל-כף, לולא הדממה המעיקה ששורה במטע, הייתי פורץ בצחוק. אתם מבינים: זה יומים היה רוזנטל מדבר באזני בפחד על הבריון מן האוניברסיטה, על עצמתו ואלומותו, ואני שכחתי שחלפו במעט חמשים שנה מן הימים, שבהם היה רודי שורץ בריון צעיר ורב כח. עדין נעל נעלים שמספרן ארבעים ושבע, אך כל מראהו בעת היה מעורר רחמים יותר מפחד: רזה מאד היה, רזה בצורה בלתי טבעית, גבה, ונראה כקנה-סוף העלול להשבר עם כל רוח. אלא שאז ראיתי את עיניו — ושניתי את דעתי. מבטו היה בוער. אין לי מלה אחרת לתאר את האש שרשפה משם. אש של זעם נורא, של טרוף.

אחד הזקנים מן החבורה זקה אותי בעת. זה היה גמליאל שטרן קטן-הקומה. הוא צעד צעד אחד לקראתי: "חבר דויד", אמר בקול רועד מזקנה, "נסינו להשפיע עליהם. אמרנו שלא כדאי, שלא יפה בגילם לעשות ככה. אבל שורץ התעקש. אנחנו באמת נסינו". והוא חיד חיור עלוב וחזר לשורה. זקן אחר, שאותו לא הכרתי, אמר בנהימה: "יש חקים של כבוד, הוא אומר, שורץ. כבוד או המנות. אי אפשר לשכנע אותו. הוא פרא-אדם גמור". והוסיף משהו בידיש.

הזקנים הנהנו. הגשם התחזק. המראה היה מוזר בל-כף: הזקנים השחורים, הערפל האפרפר, ענפי העצים הנחבטים ברוח. רציתי שאמא שלי תהיה כאן, כדי לראות איך

מטשטשים לפעמים הגבולות בין האמת ובין הדמיון.
אבל ברגע שהוא קרא שורץ קריאה קצרה, והזקנים פנו
מעמי וסבבו על עקביהם. נדחקתי ביניהם והבטתי. רוזנטל
ושורץ נצבו בתוך גב אל גב. שורץ היה גבה יותר. הם
החלו לפסע לכוונים נגדיים. שורץ פסע במרץ, בדיקנות.

רוזנטל צעד לאטו, בצעדים כבדים. פתאם, לראשונה מאז
הכרתי אותו, ראיתי שהוא איש זקן. כל שבעים שנותיו

נה,
זר,
בר
פה
ים.
לינו
שף
יתי
רג.
רה
הנה
על
נה
דין
עת
יה
לול
יתי
את
אל
בר
הם.
כל
לוב
נה:
אי
שהו
בר:
שים
איך

העיקו על גבו וכתפיו. נעלי ההתעמלות שלו הבהיקו
בגשם.
ואז, רק אז, תפסתי שנותרו שניות מעטות בלבד. רק שניה
אחת או שתיים נותרו לי להפסיק את הקומדיה הטפשית
הזאת, ואני עומד וחולם! על-כן פרצתי מבין שורת הזקנים

וּרְצַתִּי אֶל תּוֹךְ הַמְּרֻחָב שֶׁבִּין רוֹזֵנְטַל וּשְׁנֹרֶץ. בְּלִי לְתַפֵּס אֶת
הַסְּכָנָה הַנוֹרָאָה, שָׁבָה אֲנִי מְעַמִּיר אֶת עֲצָמִי, נֹצְבֹתִי בְּמִרְכּוּז
קו הַיָּרֵי שֶׁבִּין הַשָּׁנִים, עֲצַמְתִּי אֶת עֵינַי וְצַעֲקוֹתִי בְּכָל הַפֶּחַח:
"שְׁנֹרֶץ, אֵל תִּירֵה! מִצַּאתִי אֶת הַגָּנֹב!"
וְלֹא יָדַעְתִּי אִם הַתְּשׁוּבָה תִּהְיֶה קוֹל שֶׁל אָדָם — אוֹ רֵעַם
שֶׁל יְרֵיִת אֶקְדָּח.

הִיָּה אוּ לֹא הִיָּה

הִיָּתָה דְמָמָה, דְמָמָה עֲמָקָה וּמִתְמַשְׁכֶּת. הַגּוֹף שְׁלִי הִיָּה
מְתוּחַ כְּאֶגְרוֹף קְמוּץ. עֲמַדְתִּי בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת, וְהַגֶּשֶׁם חוֹבֵט
בְּפָנַי בְּקִלְיוּחַיִם קְצוּבִים. שְׁמַעְתִּי הַמְּלָה קִטְנָה בְּקֶרֶב חֲבוּרַת
הַזְּקֵנִים, יְדִידָיו שֶׁל רוֹזֶנְטַל.

"מִי הַיֶּלֶד הַזֶּה?" שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹלוֹ הַקָּשָׁה, הַמְרַסֵּק, שֶׁל
שְׁנַרְץ. נִשְׁמַתִּי לְרוֹנְחָה: הוּא לֹא יָרָה. פִּקְחָתִי אֶת הָעֵינַיִם.
שְׁנַרְץ נֶצֶב בְּעַת קְרוֹב אֵלַי, גְּבַהּ מְאֹד וְרוֹזָה מְאֹד, וְעֵינָיו
יוֹקְרוֹת בּוֹזֵעַם — אֲבָל הָאֶקְדָּח שֶׁבִידוֹ הִיָּה מִפְּנֵה כְּלָפִי
מִטָּה. לֹא הִסְתוּבְכָתִי אַחֲרָה לְרֵאוֹת אֶת רוֹזֶנְטַל. חֲשׁוֹב
יוֹתֵר הִיָּה לְהִסְבִּיר אֶת הַמִּתְרַחֵשׁ לְשְׁנַרְץ הַתּוֹקֶפֶנִי.

"תִּקְשִׁיב לִי, שְׁנַרְץ", אָמַרְתִּי בְּלִי גִנוּנֵי נִימוּס, "תִּקְשִׁיב
הֵיטֵב!". בְּעֶסְתִּי עַל הָאִישׁ הַזֶּה וְשִׁנְאוֹתַי אוֹתוֹ. הוּא הִיָּה
פְּרֵא-אָדָם בְּאֵמַת, שֶׁהִיָּה מוֹכֵן לְהִרְגֵּךְ בְּגִלְגַּל חֶשֶׁד מְדָמָה
אוּ, אוֹלִי, בְּגִלְגַּל זְכָרוֹנוֹת רְחוּקִים. "אֲנִי יוֹדֵעַ מִי גִנֵּב אֶת
הַתְּמוּנָה שְׁלֶךָ. אַתָּה תִּקְבַּל אוֹתָהּ בַּחֲזָרָה. יִתְכֵּן שֶׁהִיא
מִמִּתְיָנָה בְּכֶרֶב בְּבִיתְךָ".

שְׁנַרְץ בִּקְהָה בִּי. הוּא הִיָּה נִדְהָם. לְתַפְנִיחַ כּוֹז בְּמֵאֲרָעוֹת לֹא
צָפָה, וְעוֹד פְּחוֹת מִזֶּה הִיָּה רְגִיל שִׁיִּדְבְּרוּ אֵלָיו בָּךְ.
"מֵאִיִן בָּאתָ?", תִּבַּע לְדַעַת, "מִי אַתָּה בְּכֻלָּל?"

בְּעַת נְאֻסָּפוּ וּבָאוּ סְבִיבֵנוּ כָּל הַזְּקֵנִים. גַּם רוֹזֶנְטַל קָרַב וְעָמַד
לְיָדִי. רְאִיתִי אִיךָ הַמִּתַּח עֹנֵת אֶת פָּנָיו, וְעַל-כֵּךְ שִׁנְאוֹתַי אֶת
שְׁנַרְץ עוֹד יוֹתֵר. "אֲנִי מְקַוֶּה שְׁאַתָּה יוֹדֵעַ עַל מָה אַתָּה
מְדַבֵּר, חֶבֶר דְּוִיד", אָמַר רוֹזֶנְטַל, "כִּי לֹא אוֹכַל לְעָמַד בְּכֶרֶךְ
פַּעַם שְׁנִיָּה".

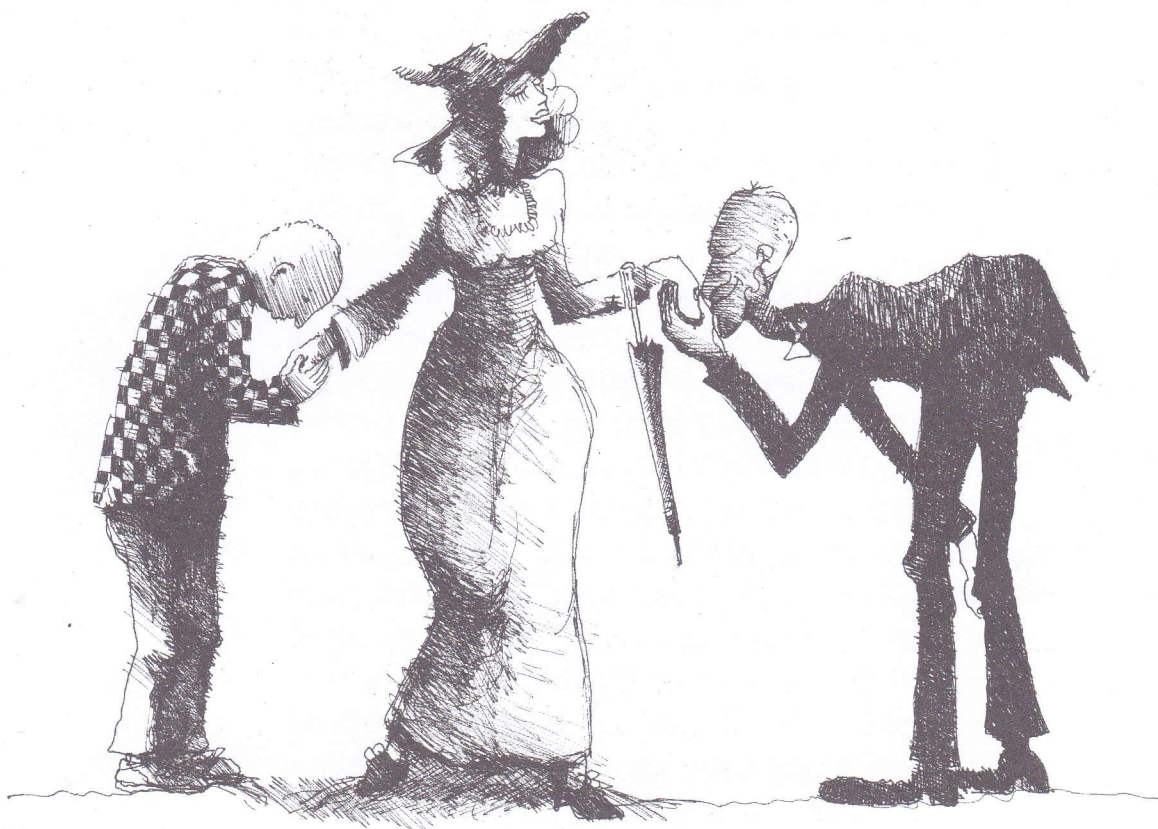
וְאֲנִי עֲמַדְתִּי שֵׁם, וְיִדְעָתִי שְׁשׁוּם הַסֵּבֶר שְׁלִי לֹא יִשְׁכַּנֵּעַ אֶת

שׁוֹרֵץ, שֶׁהִיָּה כָּבֵד עוֹר לְגַמְרֵי מְכַעֵס. חֲשַׁשְׁתִּי שְׁעוֹד מְעַט
וַיִּירָה בִּי, וְהִתְפַּלְלֵתִי בְּלִבִּי שֶׁאֵן הַבִּינָה בְּדִיּוֹק אֶת מֵה
שֶׁהִסְבַּרְתִּי לָהּ, כִּי יִדְעֵתִי שֶׁרַק הִיא תוּכַל לְהַצִּיל אוֹתִי מִן
הַתְּסַבֶּכֶת הָאֵימָה הַזֹּאת.

"תִּסְתַּלַּק מִכָּאן, יֵלֵד", פָּסַק שׁוֹרֵץ, "תִּלְךָ הַבֵּיתָה. אֲנַחְנוּ
מִמְּשִׁיכִים מֵהַמְּקוֹם שֶׁהִפְסַקְנוּ", אָמַר לְרוֹזֶנְטַל, וְהוּא צָעַד
לְאַחֹר וְהָרִים אֶת הָאֶקְדָּח.

וּבְרִגְעַ הַזֶּה הִגִּיחָה מִבֵּין עֲצֵי הַתְּפוּחִים אֵן שְׁטְרָאוּס. הִיא לֹא
לִבְשָׁה אֶת הַגַּיְיִס שְׁלָהּ, וְלַעֲיִנְיָהּ לֹא הָיוּ הַמְּשַׁקְפִים
הָעֲנֻקִים; לְגוֹפָהּ הָיְתָה שְׁמֵלָה הַדוּרָה, אֶרְכָּה וּבְעֵלֶת
שְׁרוּלִים תְּפוּחִים — שְׁמֵלָה מִן הָאֶפְנֶה הַיְשָׁנָה, שְׁמֵצָאֵנוּ
בַּמַּחְסָן שֶׁל גֵּרָה. לְרֵאשָׁה חֲבִשָׁה אֵן כּוּבַע רַחֲב־תַּתוּרָה,
שֶׁתְּקוּעָה הָיְתָה בּוֹ נוֹצָה תְּכֵלֶה. גַּם אֶת הַכּוּבַע מְצָאֵנוּ
בַּחֲפוּשׁ הַקְּדָחְתָּנִי שְׁלֵנוּ בֵּין עֲרֻמוֹת הַבְּגָדִים וְהַחֲפָצִים
הַמְּשֻׁמָּשִׁים בַּמַּחְסָן. רַעַמַת שְׁעָרָה הַזֹּהָב שֶׁל אֵן גְּלִשָׁה
מִתַּחַת לְכּוּבַע, וּפִיָּהּ הָאָדָם צָחַק בְּעֵלִיזוֹת; וְהִיא הָיְתָה
דוֹמָה כְּשִׁמְי טְפוֹת מֵיִם לְאֵדִית, לְאֵמָא שְׁלָהּ, כְּפִי שְׂרָאִיתִי
אוֹתָהּ הַבֶּקֶר בְּתֻמוּנָה בְּסִפֵּר הָאֲמֻנוֹת הַיְהוּדִית הַמוֹדֶרְנִית.
אֵה, הָיְתָם צְרִיכִים לְרֵאוֹת אֶת הַמְּבֹט, שֶׁעֲלָה בְּפָנֵיהֶם שֶׁל
רוֹזֶנְטַל וְשׁוֹרֵץ! הֵם עָמְדוּ שָׁם כְּאִלּוּ פָּגַע בָּהֶם בְּרֶק.
הָאֶקְדָּחִים נִשְׁמְטוּ מִיַּדֵּיהֶם לְאַרְץ וְהֵם מִהָרוּ — מֵהָ אֲנִי
אוֹמֵר "מִהָרוּ" — הֵם נִסְחַפוּ מִמֶּשׁ אֶל אֵן, נָטְלוּ אִישׁ אִישׁ
אֶת יָדָהּ וְנִשְׁקוּ אוֹתָהּ בְּחֵרֶד־תְּקִדָּשׁ. וְכִּי עָמְדוּ שָׁם,
שֶׁלְשָׁתָם, כְּתֻמוּנָה שְׁנִלְקָחָה מִסִּפֵּר אֲגוּדוֹת יֶשׁוּן; וְרַק אֲזוֹ
שֶׁאֶפְתִּי לְתוֹכִי אֶת הָאוֹיֵר הַלַּח, עֲצַמְתִּי אֶת עֵינַי וְנִשְׁמַתִּי
לְרוּחָהּ.

הַדְּבָרִים הַלְלוּ אֶרְעוּ לְפָנַי כְּשֶׁשְׁעָרָה שָׁנָה. כְּאֲשֶׁר יִשְׁבְּתִי
לְכַתֵּב אוֹתָם יִדְעֵתִי לְבִטָּח, שֶׁאֶת הַדְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר
— אֲזוֹכֵר. אֵינִי שׁוֹם סָבָה שֶׁאֲשַׁבַּח, מִכֵּיּוֹן שְׁמִדֵי שָׁנָה,
בְּעֲשָׂרִים בְּאוֹקְטוֹבֶר — הוּא הַיּוֹם שֶׁבּוֹ כְּמַעַט שְׁנִעְרַף הַדוֹר־
קֶרֶב — אֲנִי שָׁבִים וּמִתְכַּנְּסִים בְּבֵית־קֶפֶה יְרוּשָׁלַיִם
וּמִסְפָּרִים בְּאֶרְוֵעֵי הַיּוֹם הַהוּא.

בשאיני אומר "אנו", אני מתכוון לרוזנטל, שהוא פיוס קשיש
צעיר ונמרץ בן למעלה משמונים; לורה, שעדין מגיעה
לפגישות במכונית האמללה שלה, ועדין מנהלת ביד רמה
את חנות החפצים המשמשים, שאיש אינו מבקר בה; לאן
שטראוס, שביום שמה אן לפירות, ויש לה שתי בנות ובן
קטן. אגב, שמה של הבכורה הוא עדית — על-שמה של
סבתה אדית הצעירה.

גם כמה מחבריו של רוזנטל מגיעים לפגישות הללו. אמנם,
מפעם לפעם פוחת מספרם, אך גמליאל שטרן עדין מגיע;
וגם חיימון, שהיה בעל בית-הקפה "אלמג", גם הוא בא,

אף-על-פי ש"אלמג" כבר איננו, והפגישות נערכות עתה בקפה "סביון" שברחביה.

האם התעניין מי מכם בגורלו של שורץ? אספר לכם עליו. מיד לאחר שנתגלתה אן מבין העצים במטע, ולאחר שהסברתי לכל הנוכחים את השתלשלות המאורעות והנחתי גם לאן להסביר את המעשה חסר-האחריות שלה, הודיע שורץ שהוא מוכן להעניק את התמונה שברשותו, את תמונת הפה, לאן. אן אמרה שהיא אינה רוצה לגרם לו צער, כי היא יודעת במה התמונה חשוכה לו. אבל הוא ענה לה, שלדעתו התמונה יכולה להיות ברשותה, ורק אם ירצה מדי פעם להציץ בה, ישמח אם תרשה לו לבוא אליה ולעשות זאת. אן הסכימה מיד.

ואמנם, בשנים שלאחר מכן היה רודי שורץ מגיע מדי פעם לבקור אצל אן — תחלה בקרית ענבים, שם התגוררה, ואחר-כך בירושלים, לשם עברה לגור לאחר נשואיה. שורץ לא לקח חלק במסרת הפגישות השנתיות שלנו, אבל אן היתה מספרת שהיא שומרת על קשר אתו, ושהוא מחבב מאד את ילדיה. בשתארה ביצר עדית שלה מטפסת על ברקיו של שורץ, התחלתי לחשב שיש בו בכל זאת משהו אנושי; אבל הטינה שחשתי כלפיו לא התעמעמה עם השנים.

את היגריך רוזנטל תוכלו עדין לראות ברחובות ירושלים, מהלך בנעלי ההתעמלות שלו, ומצלמת "בוקסה" נושנה מטלטלת על כתפיו. השנים שחלפו במעט לא שנו אותו, אלא שכעת הוא נשען על מקל, שבקצהו גלת מתכת מגלפת. את המקל, אגב, מצאתי עבורו במחסן החפצים הישנים של ורה. עדין הוא גר בחדרו שבבית-האבות בשכונת בית-הכרם, והמזונה האפורה עודנה מנחת שם, קשורה בשתי חגורות בד. נראה שאינני צריך לספר, שגם הוא הסכים מיד למסר לאן את התמונה שברשותו, תמונת העינים הנוגות, פניה האחרים של אדית. אן מספרת לי, שגם הוא מגיע לביתה מדי פעם, ואז הוא אוהז את

התמונה בְּיָדוֹ וּמִתְבּוֹנֵן בָּהּ אַרְכּוּת. פֶּעַם גַּם סָפַר לָהּ אֶת
סֵפֶר אֶהְבֶּתוּ לְאִמָּהּ. "זוֹ הִיְתָה אֶהְבָּה בְּלִתי אֶפְשָׁרִית",
אָמַר לָהּ וְהוֹסִיף, שְׂדוּקָא הַדְּבָרִים הַבְּלִתי אֶפְשָׁרִיים הֵם
הַמוֹשְׁכִים בְּיוֹתֵר אֶת הַלֵּב.

אֶת הַמְשָׁפֵט הַזֶּה זָכַרְתִּי, בְּשִׁבְאַתִּי לְהַעֲלוֹת אֶת הַפְּרָשָׁה
הַזֹּאת עַל הַפֶּתֶב. חֲשַׁבְתִּי לְעַצְמִי – הֲרִי לֹא יֵאֱמִינוּ לִי! אֵיךְ
יִתְכַן שְׁבִירוֹשָׁלַיִם, בְּאֲמִצַּע שְׁנוֹת הַשָּׁשִׁים, בְּמַעַט שְׁנֹשְׁפָר
דָּם אָדָם בְּדוֹ-קָרֵב?!

אָבֵל אֲזִי זָכַרְתִּי אֶת דְּבָרָיו שֶׁל רוֹזֵנְטַל וְהַחֲלֻטְתִּי לְכַתֵּב הַכֵּל,
דְּבָרִים כְּהַנִּיחֵם. הַדְּמִיוֹנוֹת – גַּם הֵם, כְּהַנִּיחֵם, וְהַגְּבּוּלוֹת
בֵּין אֱלֹהִים לְאֱלֹהִים קְלוּשִׁים וּמִטְשָׁטְשִׁים, כְּמוֹ בְּחַיִּים עַצְמָם.

דויד, נער ירושלמי בן 12, מסבך בפרשה מוזרה ומסכנת:
שני זקנים בבני 75 עומדים להרג זה את זה למול עיניו, על-
פי כל כללי הדיוקרב, בגלל אהבתם לאשה שמתה לפני
שנים רבות.

היה או לא היה? האם באמת התרחש הספור הזה
בירושלים? האם באמת רץ דויד ועמד בדיוק בין שני
האקדחים שעמדו לירות? האם הצליח למנע את הדיוקרב
הקטלני? והיכן הוא בדיוק הגבול הדק שבין המציאות לבין
המארעות שבספר?

ואולי אין כל גבול ביניהם?
דבר אחד ברור: בשמימים לקרא את "דיוקרב", רוצים
מאד להאמין שאין גבול כזה, שכל מה שמתאר בספור הזה
אכן קרה, שכל מעשה האהבה והקנאה והפחד הזה –
הלואי וקרה.

הספר זכה ב"פרס זאב" לספרות ילדים.

דויד גרוסמן נולד בירושלים ב-1954, ובה הוא חי עד היום.
כתב ספרים לילדים ולמבגרים. "דיוקרב" הוא ספרו הראשון.

דאנאקוד 31-2568

הוצאת הקיבוץ המאוחד